БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттиигеН

1961 ч. АПРЕЛЬ 19 СРЕДА № 93 (4883).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 2 кеп.

УЛУСТУҢ МААДЫРЛЫГ ЧОРУУ УЛУГ АДА-ЧУРТТУҢ АЛДАРЫ, ОРАН ДЕЛЕГЕЙНИҢ ЧОРГААРАЛЫ

ДҮРГЕН УЖУРАШКЫЖЕВИСКЕ ЧЕДИР

Ужудар мурнунда Ю. А. ГАГАРИННИҢ медеглели

«Восток» деп корабль-спутник-биле октаргай делгеминче ужудуп үнериниң мурнунда парлалгага болгаш радиога Ю. А. Гагарин дараазында медеглелди кылган.

Эргим өөнүктер, чоок-даа, танывазым-даа кижилер, бир ада-чурттугларым, бүгү чурттарның болгаш диптериң кижилери!

Каш минута болгаш, күчүлүг октаргай корабли Өртемчейниң ырак делгемнеринче мени алгаш баар. Ужудуп үнериниң мурну сөвлгү минуталарда силерге үүнү чугаалап болур мен? Ам мээң бүгү амыдыралым кайгамчыктыг кылдыр сагындырып тур. Моон мурнунда бүгү-ле чурттап эрткен, кылдынган үүлдер бо минутага чедер дээш чурттап эрттинген болгаш кылдынган. Бистиң үр болгаш үүткүлдүү-биле өелеткенип турганывыс шенелдениң шагы мырыңай чоокшулап келгенде сеткил-бодал кандыг болур дээрзин тодаргаилаарының өергезин силер бодуңар билир силер. Төөгүде баштайгы оо ужудуушкунну кылырын мээң саналдаан үеде мээң сеткил-бодалым кандыг турганын чугаалаан хөрээ-даа бар деп бе. Өөрүшкү бе? Чок, ол үүгле өөрүшкү эвес турган. Чоргаарал бе? Чок, ол үүгле чоргаарал эвес турган. Улуг аас-кежиктиг -дир мен кылдыр бодап турдум. Октаргай делгеминге баштай чедер, бойдус-биле боон көрөзин тулчуушкунга удур-дедир барып киржир—моон улуг үүвени кижи канчап бодаарыл?

Оон соон дарый меңээ онаажып турар кайгамчын улуг харыысалганы база бодай берген мен. Салгал-салгал кижилериң үүгле бодап чораан үүүлдерин баштай кылыр, кижи төрелгетенге октаргайже орукту баштай ажыдып бээр... Меңээ онаашкан бо сорулгадан нарын кандыг сорулга барыл, адап көрүңерем. Ол харыысалга чаңгыс кижиниң, он-он кижилериниң, чаңгыс коллективтиң мурнунга харыысалга эвес-тир. Ол дээрге бүгү совет улустуң мурнунга, бүгү кижи төрелгетенниң мурнунга, оон амгы болгаш келир үезиниң мурнунга харыысалга-дыр. Ынчангаш, бо ужудуушкунну кылырын үүге шиитпирледиң дээр болза, мен коммунист кижи мен, мээң бир ада-чурттугларымның—совет кижилериң чижеглээр үүве чок маадырлыг чоруунуң үлегерин билир болгаш, ынчаар шиитпирлээн мен. Онаалганы эң-не экизи-биле күүседир дээш бодумнуң бүгү күзел-чүткүлүмнү үндүреримни билир мен. Сорулганың харыысалгалыын билир болганымда, Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң онаалгаларын күүседир дээш мээң шыдаарым бүгү-ле үүлдерни кылыр мен.

Октаргай делгеминче ужудуп чоруп турар аас-кежиктиг мен бе? Ийе, аас-кежиктиг мен. Үүге дээрге бүгү шагларда болгаш үелерде чаа амыдыышкыннарга киржири кижилерге дээди аас-кежии болуп келген болгай.

Коммунизмниң кижилеринге — бистиң совет улус ынаар кирип бар чыдар болгаш оран делегейде бүгү кижилер аңаа кирер деп мээң бүзүреп турарым ниитилелдиң кижилеринге октаргай делгеминче бо баштайгы ужудуушкунну алдар болдурар күзелдиг мен.

Ужудуп үнгүжеге чедир каш-ла минута артты. Эргим өөнүктер силерге мээң чугаалаарым мындыг: ырак орунче чоруурда кижилериң ботботтарынга черле ынчаар чугаалаары ышкаш, ужурашкыжевиске чедир байырлыг! Таныырым-даа, танывазым-даа, ырак-даа, чоок-даа кижилер силерни шуптуңарны куспактаан болзумза!

Дүрген ужурашкыжевиске чедир!

Кубаже чепсектиг халдаашкын-биле холбаштыр

ССРЭ-ниң чазааның МЕДЕГЛЕЛИ

ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министринин оралакчызы В. С. Семенов АКШ-тың ССРЭ-де херектерингe түр бүзүреттирген дээрги Э. Л. Фриирсти апрель 18-те хүлээп алган болгаш Кубаже чепсектиг халдаашкын-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Чазааның Медеглелин, а ол ышкаш Американың Каттышкан Штаттарының Президентизи Д. Кеннедиге ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң бижиин аңаа тыпсып берген.

ССРЭ-ниң Чазааның Медеглелин ССРЭ-ниң ДХМ Москвада бүгү элчин болгаш төлээ черлеринге база чорудуп берген.

ССРЭ-ниң Чазааның Медеглелин моон адаанда парлады.

* * *

Апрельдиң 15-тиң эртенинде америк бомбардировщиктериң «Б-26» деп хевирлиг самолёттары Кубаның найысылалы—Гавананың, оон-даа өске чамдык чурттакчылыг черлериң чамдык районнарын арааттанзыг ёзу-биле бомбалаан деп Куба Республиканың чазаа медеглээн. Тайбың чурттакчыларның арызында өлгеннер болгаш балыглаганнар дыка хөй болган. Ол бомбалаашкынның соонда, апрель 17-ниң эртенинде, Кубаның эрик кырының аңгы-аңгы черлеринге интервентилериң чепсектиг десантылары кээп дүшкен. Десантыларны АКШ-тың шериг корабльдёриниң болгаш ужар-үүлүүнүң камгалалы-биле кээп дүжүргеН. Кубаның чазак шериглери болгаш улусчу милициязы халдап келген дээрбечилерге удур тулчуушкуннарны кылып турар.

Кубаже халдаашкынны холбаштыр Совет Эвилелиниң чазаа моон адаанда Медеглелди кылган.

Кубаже халдаашкын болза бүгү-ле хосталгага ынакшылдыг улустарга удур халдаашкын. Кариб далайның девискээринге тайбынга удур, бүгү-ниитиниң тайбыңынга удур айыылдыг өөчүк-төнгээ болуп турар. Ол кем-буруулуг халдаашкынны канчап-даа агарттып болбас ужурлуг. Кубага удур агрессияның органнакчылары болза Куба улустуң хостуг болгаш хамаарылга чок чурттаарының чарылбас эргезинче халдавышаан, улустар арааның бөдүүн эргелерин, күрүнелериң тайбын ёзу-биле кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптерин тооп көрбейн, үреп турар.

Куба улус кымга-даа кыжанмаан болгаш кыжанмайн-даа турар. Улуг-улуг америк монополияларның чалчазы—ханныг арааган идегет Батистаның дерзии корум-чүрүмүн ийи чылдар мурнунда дүжүр октааш, куба улус болза хамаарылга чок политиканы чорударының оруунче, экономиканы болгаш амыдыралды көдүреринің оруунче киргеН. Ону дувуртпезин, бодунуң амыдыралын бодунуң национал идеяларын ёзугаар тургузарынга шаптыктавазын ол негеп турар.

Алды-ла миллион чурттакчылыг бичии Куба кандыг-бир чуртка, а ол хамаан чок АКШ ышкаш ол хире улуг чуртка, кыжаныр шыдаар-даа бе ынчаш? Чок дээрзи билдингир. Ынчалдыг турбуже, Кубага национал революцияның тиилээн баштайгы хүннериниң эгелээш-ле АКШ болза Кубадан үндүр октаттырган контрреволюстуг идегеттериниң чыгыр төвү апарган болгаш Фидель Кастронуң чазаанга удур демисежири-биле дээрбечи бөлүктер аваа чыгып, чепсегленип турганнар. Ф. Рузвельдиниң политиказының салгакчызы деп бодун чарлаттынган АКШ-тың чазаа херек кырында улустуң буруу шапканы Даллес-Эйзенхауэрниң реакцылыг империалистиг политиказын чорудуп турар дээрзин сөөлгү болуушкуннар көрүзүп турар.

«Кубада кол-ла маргылдаалыг айтырыг—АКШ-биле Кубаның аразында маргылдааның айтырыы эвес, а кубаларның боттарының аразында маргылдааның айтырыы-дыр» деп АКШ-тың чазаа президент Кеннединиң чугаалаары-биле медеглээн болгай. Президент боду «Куба хостуг, хамаарылга чок турүүн дээр мен» дээрзинин дугайын чугаалаан. Херек кырында көөрге—АКШ-тың болгаш оон хамаарылгалыг чурттарның девискээрлеринге Кубаже агрессечи халдаашкынны белеткээр дээш бүгү үүлдерни кылып турган.

Бир эвес АКШ-тың чазаа Кубага хамаарыштыр хоралыг политиканы ажыы-биле чорутпайн турган болза, ынчан америк капиталдың саттынакчыларының контрреволюстуг дээрбечилери АКШ-тың девискээринге «Куба чазак» дээр бөлүктү тургузуп шыдаар турган бе?

Кубаже үзүрбечи халдаашкын кылыры-биле самолёттар чогум кымның девискээринден үжүп үнгенил? АКШ-тың болгаш оон хыналдазының адаанда турар кожа чурттарның девискээринден-дир.

Контрреволюстуг дээрбечилер кымның ок-боозу-биле чепсегленгеннерил?—Американыы-биле.

Кымның акша-хөрөнгизинге амыдырап турганнарыл база ам-даа амыдырап турарларыл?—Американың Каттышкан Штаттарының үндүрүп бергени акша-хөрөнгилери-дир.

Харын-на Американың Каттышкан Штаттары болза Кубага удур амгы дээрбечи халдаашкынның күткүкчүзү болгаш организакчызы деп чүве моортан көстүп турар.

Куба Республикага удур кем-буруулуг бо халдаашкынны АКШ үүге организастай бергенил? Үүге дээрге Батистаның дерзии ёзу-чүрүмүн дүжүргениниң соонда Куба улус бодунуң Төрөөн чуртун даштыкы монополияларның дээрбеден база мөлчүп турган чоруун чок кылганнар. Ол монополиялар куба улуска, Латин Американың улустарынга бичии-даа чүве бээр күзели чоктар. Бодунуң хамаарылга чок амыдыралын тургузуп турар Кубаның чону Латин Американың өске чурттарының улустарынга үлегер-чижек болу бээриниден олар коргуп турарлар. Куба улустуң бодунуң салым-чаанын боду шиитпирлээр эргезин, мурнунда Гватемаланы ышкаш ынчаар чок кылырын кара-сагыштыг саттынакчыларның холу-биле кылырын олар күзеп турарлар.

Ынчаза-даа улус бүрүзү боду канчаар чурттаар күзелдиг болдур, ынчаар чурттаар эргелиг, ынчангаш кым-даа, кандыг-даа күрүне өске улустарга бодунун амыдырап чурттап турарының корум-чүрүмүн күш-биле албадаар эргези чок.

Куба улус бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас эргези дээш, даштыкының дарлакчыларынга база оларның дүзалакчыларынга удур демиселдин үр чылда үргүлчүлээн шыңгыы болгаш аар школазын эрткен, ынчангаш ол кымга-даа сөгүрүп, дискектенмес, даштыкы чурттарның кулданыкчыларының дарлалын бодунга кедиртпестер. Депшилгелиг кижи төрелгетен, шынчы бүгү кижилер — Кубаның талазында.

Совет Эвилели, тайбынга ынакшылдыг өске чурттар ышкаш, куба улуска таварышкан бо берге үеде ону чааскаанзыратпас болгаш Кубаның хосталга база хамаарышпас чорук дээш демиселинге эргежок чугула дузаны болгаш деткимчени көргүзерин Совет Эвилелиниң чазаа медеглеп тур.

Кубага удур агрессияны соксадырынче угланган хемчегларни алырынче АКШ-тың чазаан Совет чазак бүгү-ниитиниң тайбының камгалаарының эрге-ажыы дээш кыйгырып тур. Кубаның иштики херектеринге холгаарлаашкынны, контрреволюстуг дээрбечилерни чаглактап күткүүр болгаш оларга дузалаар чорукту доп-дораан соксадыр херек.

Кубага удур агрессия америк улустуң эрге-ажыынга дүүшпес болгаш Каттышкан Штаттарның бодунуң чонунуң тайбын амыдыралын ол агрессия айыылга таварыштырып болурун Каттышкан Штаттарда билген турар дээрзинге Совет чазак идеген турар.

Кубага удур чепсектиг интервенцияны белеткээн болгаш эгелээн АКШ-тың дайынзырак үүлгедиглериниң дугайында айтырыгны КНО-нуң Кол Ассамблеязынга соңгаарладыышкын чокка чугаалажып көөрүн Совет чазак негеп тур.

Кубага удур дайынзырак үүлгедиглерни доп-дораан соксадырынга эргежок чугула бүгү-ле үүлдерни кылырынче КНО-нуң бүгү кежигүннерин — бүгү күрүнелериниң чазактарын ССРЭ-ниң чазаа кыйгырып тур, дайынзырак ол үүлгедиглерни уламчылаары бүгү-ниитиниң тайбынынга эң-не шыңгыы үржуктарга чедирип болур. Кубаның — бүрүн эргелиг күрүнениң — КНО-нуң кежигүнүнүң бүрүн эргези болгаш хамаарышпас чоруу кажан айыылга таварышкан үеде, КНО-нуң кежигүннери — бүгү чурттарның хүлээлгези — эргежок чугула дузаламчыны болгаш деткимчени Кубага көргүзери болуп турар.

Куба улустуң херектеринге чепсектиг холгаарлаашкын бир эвес соксавас болза, Куба Республикага эргежок чугула дузаламчыны көргүзеринге бүгү-ле хемчегларни өске чурттар-биле кады Совет чазак ап чорудар эргелиг.

1961 чыллың апрель 18-те.

Фидель Кастронуң чонга кыйгырыы

ГАВАНА. (СЭТА). СЭТА-ның корреспондентизи Н. Чигирьниң дамчытканы: апрель 17-де ол черниң шагыбиле эртенгиниң 5 шакта Кубага удур чепсектиг халдаашкын эгелээн.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс Интернейшнл агентилели Кубаның премьер-министри Фидель Кастронуң Гавананың радиозунун дамчытканы дараазында медеглелин чарлаан:

«Кубаның чону! Халдакчыларның күштери самолёттарның, корабльлериниң дузазы-биле Лас-Вильянс моонуң мурнуу талазында бистиң национал девискээривистиң янзы-бүрү черлеринде далайдан болгаш агаардан халдап турарлар-дыр. Тура халыышкын шериниң болгаш национал революсчу милицияның алдарлыг солдаттары дайзыннарның кээп дүшкен черлеринде тулчуушкуннарны чорудуп эгелээн. Каттышкан Штаттарның империалистиг чазааның организастааны хөлезиленикчилериниң халдаашкынындан бистиң ыдыктыг чонувусту болгаш революциявысты камгалаар дээш олар тулчуп турар. Бистиң шериглеривис тиилээринге бүзүреллди-биле дайзынга удур бурунгаарлан турар. Ада-чурттуу камгалаар болгаш бүдүүлгени ажылдадыр деп аазаашкынын күүседири-биле бистиң кижилеривис мобилизастаттынып турар.

Кубалар, бурунгаар! Бисти хүндүлевес болгаш бисти кулданылгаже эгидерин орландажып турар араатаннарга ок-боо-биле ойтур шавыышкынны бээр бис.

Тараачыннарга болгаш кооперативтер ажылчыннарынга революцияның берген черин бистен хунаап аар дээш олар халдап келген. Тараачын кижиниң болгаш кооператив ажылчынның черин камгалаар дээш тулчуп турар бис. Чоннуң фабрикаларын, чоннуң чигир заводтарын, чоннуң шахталарын бистен эжелеп алыр дээш олар халдап келген. Бистер боттарывыстың фабрикаларывысты, боттарывыстың чигир заводтарывысты, боттарывыстың шахталарывысты камгалаар дээш тулчуп турар бис.

Өнстиң оолдарывыстың болгаш тараачын кыстарывыстың школаларын, революцияның бүгү районнарда ажыткылаан школаларын хунаап алыр дээш олар халдап келген. Бис уруг-дарыгның, тараачыннарның школаларын камгалап турар бис. Революцияның эр, херээжен негр кижиге эгидип берген хостуг эргелерин казыыр дээш олар халдап келген. Бүгү чонга дээди алдарны—кижи мен деп бодаарының алдарын камгалаар дээш демисежип турар бис. Олар ажылчыннарның алган чаа ажылын хунаар дээш халдап келгеннер. Бис хостуг Куба дээш, эр, херээжен ажылчын бүрүзүнге ажыл дээш тулчуп турар бис. Олар бистин ада-чуртувусту чок кылыр дээш халдап келгеннер. Бис бодувустуң төрөөн чуртувусту камгалап турар бис. Кубалар, бурунгаар! Кижи бүрүзү дайынчы болгаш күш-ажылчы черин эгелезин.

Кубалар, бурунгаар! Революция тиилеттирбес болгаш ону камгалап турар маадырлыг чон бодунуң бүгү дайзыннарын чылча шавар. Ам кубалар тулчуушкуннарны чорудун турар үеде кажаадан артык ыыткыры-биле болгаш шиитпирлии-биле: «Хостуг Куба делгерезин!» деп кыйгыны салыр бис.

Ю. А. ГАГАРИНГЕ

Эргим Юрий Алексеевич! Силериниң агаар делгемин шинчилеп, делегейни дескиндир төөгүге мөңге алдар кылдыр маадырлыг ужуткаларга бүгү совет улус-биле, делегейниң депшилгелиг миллион-миллион кижилери-биле кады улуг өөрүшкүнү болгаш чоргааралды илереттим. Октаргайны шиңгээдип алырының пионери, Силерге бөдүүн иенин байырын йөрээдим.

Совет кижилер бодунуң күшажылчы бүгү чедишкинчерин төрөөн партиязының ады-биле холбаштырып турар. Алдарның болгаш аас-кежиктиң хөрөөнге совет кижилерни шак ынчаар өстүрүп кижизидип турар Коммунистиг партиямга четтиришкинни сеткилимниң ханызындан илереттим.

Алдарлыг чеди чылдың үшкү чылында төрүүр 100 хой бүрүзүнге онааштыр 170 хураганнарны менди доруктурарын, кодаымда ажаап турарым хой бүрүзүнден 3 килограмм 800 грамм дуктү кыргып алырын хүлээндим.

Үрүле КАНДАН,
Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, «Тээли» совхозтуң хойжузу.

СИЗИМЧИЛЕРНИҢ ТЕЛЕГРАММАЗЫ

Совет хамаатызы Юрий Гагаринниң «Восток» деп корабль-спутникке делегейде бир-ле дугаар октаргайже ужудуушкуну Сизиминиң ыяш ажыл-агыйының ажыл-ишчилерин дыка сорук киргениниң база коллектив апрельдиң бүдүрүлге планын 150 хуудан куду эвес күүседир деп хүлээлгениң дугайын СЭКП райкомунга телеграмма-биле дыңнаткан.

Ю. А. ГАГАРИН.

Аданың өөрүшкүзү

Маадырлыг совет улустуң, оон кайгамчыктыг эртемденнериниң чаа тиилелгезинге өөрүп четтиргенимни илередир сөс тыпшас-тыр мен. Октаргайже ушкаш, менди ээп келген Юрий Гагаринге «бистиң делегейвистиң № 1 Маадыры»—деп атты тыпсыр херек деп бодумнуң өөрүшкүмнү ынчаар илередир мен.

Мен 10 уругнуң адазы мен. Оларның 7-зи өөренип турар. Совет кижи дугайында ада сагыш салыышкыны дээш Коммунистиг партиямга болгаш Совет чазаамга өөрүшкүнүң чылыг сөзүн туттум.

Х. БОРБАЙ-ООЛ,
«Сут-Хөл» совхозтуң культура бажыңының директору.

Изиг байыр

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Кижилиг корабль спутникти октаргай делгеминче совет кижилериниң салып үндүргениң радиодан дыңнаан, партия райкомунуң коллективи Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, Совет чазактың, бүгү совет улустуң тайбың политиказының чайынканчак тиилелгези деп санавышаан, космиктиг делгемче ужуткаш, мурнунга салдынган сорулганы алдарлыы-биле күүседиг ужудукчы, майор Юрий Алексеевич Гагаринниң кижиниң октаргай делгеминге ужудар орунун ажытканыңга улуг өөрүшкүнү илередип, Юрий Алексеевичиге изиг чүрек-биле байыр чедиргениң СЭКП-ниң Тес-Хем райкомунуң секретары эш А. Аракчаа редакцияга дыңнаткан.

Эш Аракчаа бодунуң чугаазының түүнелинде мынча дээн:

— Бо кайгамчыктыг болуушкунга холбаштыр, районнуң мурнунда салдынган сорулгаларны чедишкинниг күүседиринче ажылчы чоннарны организастаар талазы-биле районнуң партия организациязының организакчы ролю улам-на бедиир.

* * *

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Космиктиг делгемге кижиниң ужудар орунун бир-ле дугаарында ажыткан Юрий Алексеевич Гагаринге бодунуң байырын солун дамчыштыр чедирерин күзеп, СЭКП-ниң Эрзин райкомунун ажылдакчызы, эш С. Сакты-Сюрюң редакциядан дилээн.

*«Апрельдиң 12-де Силериниң күүсеткен улуг хөрөөнөр бүгү делегейге ужур дузалыг, кайгамчыктыг болуушкун-дур. Ол дугайында Силерге байыр чедирип, моон соңгаар уламна улуг-улуг чедишкиннерлиг болуруңарны күзедим, Юрий Алексеевич.**

С. Сакты-Сюрюң».

Өөрүшкүм

Октаргайже баштайгы ужудуушкунну кылган Юрий Алексеевич Гагаринге болгаш корабльдиң тургузукчулары кайгамчык совет эртемденнерге, бүгү совет кижилерге өөрүп четтиргенимни үректиң ханызындан илередип, чоргаарланып тур мен.

Аныяк журналист В. ШАРАВИИ.

СЭКП обкомунуң бюрозунда болгаш облкүүскомда

1961 чылдың бирги кварталында күрүнеге эыт, сүт садар болгаш ол продуктуларны бүдүрер талазыбиле онаалдаларның күүседизинин түннелдерин чугаалажып көргеш, СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском эыт садар хүлээлге областа 136,2 хуу күүсеттинген, үүгле Таңды район болгаш Барыын-Хемчик, Бии-Хем районнарның колхозтары эыт садар хүлээлгелерин күүсетпээннер деп демдеглээн.

Эыт садар талазы-биле дээре көргүзүглерни чедип алганнар:

Сүт-Хөл район эыт садарының планын бүгү секторлар-биле 196,6 хуу күүседип, эрткен чылдагызындан 237 центнер, азы 29 хуу хөйну саткан. Каа-Хем район — 180 хуу күүседип, эрткен чылдагызындан 649 центнер, азы 1,9 катап хөй эытти күрүнеге саткан. Ол ышкаш эки түннелдерни Бай-Тайга, Тожу, Эрзин районнары база чедип алганнар.

Бирги кварталда күрүнеге сүт садар талазы-биле онаалдаларны күүседирин районнарның хөй нуруузу кончуг багай организастаанының түннелинде областа ниитизи-биле сүт садарының планы үүгле 68,8 хуу, оон иштинде колхозларда 73,2 хуу, совхозларда 64,5 хуу күүсеттинген. Бирги кварталдың сүт садар планын Чөөн-Хемчик район 49,6 хуу, Барыын-Хемчик — 52,5 хуу, Чаа-Хөл—59,8 хуу, Бии-Хем — 60,2 хуу, «Өөк» совхоз—49,4 хуу кылдыр боттарының хүлээлгелерин багай күүсеткеннер.

Бирги кварталдың сүт садар онаалдазын үүгле Тожу, Эрзин, Бай-Тайга болгаш Сүт-Хөл районнар күүсеткен. Таңды район сүт садар планын 216,7 хуу, Эрзин—160,4 хуу күүсеткеш, эки көргүзүглерни чедип алганнар.

Колхозтарның, совхозтарның саанчыларының болгаш өске-даа малчыннарының ортузунга ажылды, инектерниң чемгерилгезин, суггарылгазын багай организастаанының, мурнакчы аргаларны ажыглаар талазыбиле хемчег албаанының түннелинде чамдык колхозтарның болгаш совхозтарның 1961 чылдың бирги кварталында бүдүрген сүдү эрткен чылдагызындан дыка эвээш болган. Чижээ, Улуг-Хем районнуң колхозтарынга 38,1 хуу, Өвүрнүн — 30 хуу, Чөөн-Хемчиктиң — 22,2 хуу кудулаан. Инек бажынга онааштыр сүт саалдазы ортумаа-биле областа 21 хуу кудулаан.

Инектериң тарып боозадылгазын болгаш эдержилгезин багай организастаанының хараазы-биле областың колхозтарында бирги кварталда төрөөн инектериң саны эрткен чылдагызындан 2966 башка азы 44,6 хууга кызырылган. Колхозтарда болгаш совхозтарда ниитиниң малының хорамчазы аажок улуг. Үш айның дургузунда 15 муң хой, өшку, 2 муң хире мыйыстыг бода мал, 2500 хаван өлген. «ҮТКА 25 чылы», «Элегес», «Тиилелге» совхозтарга бо чылдың бирги кварталында эрткен чылдагызындан оранчок хөй мал өлген. Шак мындыг байдал болза малдың баш санын өстүрер, эыт, дүк, сүт бүдүрер талазы-биле планныг онаалдаларны күүседириңге улуг дүвүрээзинни болдуруп турар.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнун **донтаатканы болза:**

1. СЭКП обкомунун болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун 1961 чылдың бирги кварталында күрүнеге сүт садарының талазы-биле дээре көргүзүглүг болганы дээш **Тожу районга** (СЭКП райкомунуң секретары эш **Тембрен,** райкүүском даргазы эш **Сенди**) тыпсыр.

2. СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң күрүнеге эыт садар талазы-биле шилчиир Кызыл тугун Тожу райондан алгаш, бирги черни эәлээн **Каа-Хем районга** (СЭКП райкомунуң секретары эш **Шуулин,** райкүүском даргазы эш **Даржаа**) тыпсыр.

3. Мал ажылының продуктуларын көвүдедир, малдың баш санын камгалап алыр болгаш немеп өстүрерин экижидер талазы-биле тодаргай хемчегларни дораан ап чорударын областың көдээ ажыл-агый эргелелинге, СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, совхозтарның директорларынга болгаш колхозтарның удуртукчуларынга дааскан.

Мал кыштагладыышкынын организастыг доозарынче, малдын өлүмүн, кызыраашкынын узуткаарынче онза кичээнгейни салыр. Малдың эыткир, сүткүр болгаш дуккүр продуктулуун бедидери-биле мал ажылының мурнакчыларының ажылында депшилгелиг аргаларын дидим ажыглаары чугула.

4. Көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының чедишкиннерин бүдүрүлгеге калбаа-биле нептередир, хожудап турарларны өрү тыырттарынга серпуховчуларның дуржулгазын ёзугаар дуза көргүзүп турар малчыннарның болгаш фермаларның эгелээшкинин деткиир талазы-биле малчыннарын ортузунга политмассалыг болгаш организакчы ажылды күштелдирер.

Чоргаарланып тур бис

Делегейниң бүгү радиостанциялары октаргайже эң баштайгы ужудуушкун дугайын кижи төрелгетенге дыңнадып турар өйде бо чагааны бижип тур бис. Чүс-чүс чылдарда кижилериң күзеп, манап чораан шагы чедип келгенинге өөрүп тур бис. Бүгү кижи төрелгетен совет космонавттың ужудуп турарын кичээнгейлиг хайгаарап турганынга чоргаарланып тур бис.

Октаргайже ужударынга бүгү байдалдарны тургузуп берген совет Төрөөн чуртувуска чоргаарланып тур бис.

Чүректиң ханызындан Силерге байыр, Юрий Алексеевич!

Совет Төрөөн чуртувустуң төлептиг хамаатылары болур дээш эки өөрениривисти силерге аазап тур бис.

Кызылдың № 2 ортумак школазының өөреникчилериниң дааскаы-биле—

Коллектив чөвүлеливиң даргазы

Оскржак АНЧИМАА,
Комсомол организациязының секретары **Ондар СВЕТЛАНА,**
Зоя Космодемьянская аттыг пионер дружиназының даргазы
САРЫГ-ООЛ Галя.

Совет эртемге алдар

Космосче кижи, Совет Эвилелиниң хамаатызы ужуткан дугайында СЭТА-ның дыңнадыын күзел ханыышкын-биле улуг өөрүшкүүт дыңнадым. Агаарның делгемин шинчилээринге Чер бөмбүрзээн долгандыр, делегейде эң-не баштай совет кижи ужутканынга бүгү совет улус ышкаш чоргаарланып тур мен.

Дүүнгү күзел-бодал, бөгүнүнүң амыдыралы болган. Бистиң делегейде бир-ле дугаар кижилиг ужудуушкунну космосче үндүргениңе өөрүшкү совет улусту, делегейниң депшилгелиг бүгү кижилерин аажок улуг өөрүшкү-биле хайныктырган.

Совет эртемге алдар!

Е. БУХТУЕВА,
типографияның ажылчыны.

Кызыгаар чок өөрүшкүвүс

БУЛУН-ТЕРЕК. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң клубунуң массовиги, комсомолчу Таня Оржактың редакцияга дыңнатканы болза:

— 1961 чылдың апрельдиң 12-де, делегейде бир-ле дугаарында совет кижи спутник-корабль-биле черни долгандыр ужуткаш дедир ээп, чер кырынга менди-чаагай хонупкан дугайында медээни дыңнаан кызыгаар чок өөрээнимни илереттим.

Бистиң колхозтуң комсомолчулары болгаш аныяктары совет эртемниң болгаш техниканың улуг чедишкиннеринге чоргаарланып турар бис. Бистиң аныяктар эртем-билигни өөренип, шиңгээдип алыр дээш демисежир бис. Коммунизмче бистерни эдертип аппар чыдар төрөөн Коммунистиг партиязыска болгаш Совет чазаавыска, октаргайга бир-ле дугаарында ужуткаш келгей, кайгамчыктыг маадыр Юрий Алексеевич Гагаринге чүректиң ханызындан изиг байырны чедирип тур бис.

Т. ООРЖАК.

СЭКП-НИҢ XXII СЪЕЗДИЗИНГЕ УТКУШТУР

БУРЯТ АССР-НИҢ ХОЙЖУЛАРЫНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫН АЖЫГЛААЛЫ!

Күзелдии-биле таныштырган

Бурят АССР бистиң чуртувуста хой ажылының талазы-биле сайзыраңгай черлериниң бирээзи. Эрткен чылын республикага хойжуларның бот-орулга-чарылгалыг механизастаттынган бригадаларын тургузуп эгелээн болгаш ам үүрмек коданнар колдуунда ындыг бригадалар апарган.

Ол бригадаларның хойжулары мал чемнерин белеткээрин, хойларның тарып боозадылгазын болгаш кыргылдазын боттары чорудар. Хураган азыражыр сакманщиктерни хереглевес. Улгаттыр каттыштырып механизастаан хойжу бригадалар чугле хой эьдин болгаш дүктү бүдүрерин көвүдедир эвес, харын ооңбиле кады хойжуларның культурлуг амыдырал-чуртталгазын үндезини-биле экижидер.

Чоокта чаа Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агый ажылдакчылары 6, солун ажылдакчылары 2 кижи Бурят АССР-ниң хой ажылында бо чаа үүлдү барып таныжары-биле ынаар чораан. Тывадан барган төлээлерни акы-дуңма бурят улус чылыы-биле хүлээп алгаш, боттарының ажыл-агыйын, ылаңгыя хой ажылын кончуг күзелдии-биле таныштырган.

Тыванның төлээлери Хоринск районга баргаш, ында «Кижингинский» совхозтуң хой ажылының механизастаттынган ийи бригадаларының, «Анинский» совхозтуң бир бригадазының ажылы-биле танышкан. Оон ыңай, Улан-Удэ хоорайда сукно кылыр фабрикага болгаш көдээ ажыл-агый институдунуң өредилге-дуржулга ажыл-агыйының сүт-бараан фермазынга база чораан.

«Кижингинский» совхозтуң № 3 фермазының коммунистиг күш-ажыл бригадазы атты чедип алган хой ажылының механизастаттынган бригадазының улуг хойжузу Т. Тушинов Сибирьниң көдээ ажыл-агый мурнакчыларының Новосибирскиге болган чөвүлел хуралынга чорааш, бистиң областың Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чыл» колхозунуң хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Лопсаңчап-биле ужуражып танышкаш, бо чылын социалистиг чарыш-биле ажылдаарын дугурушканнар. Ынчангаш Бурят АССР-ниң хойжузу Тушинов биле Тыва автономнуг областың хойжузу Лопсаңчап оларның аразында социалистиг чарыш салган чагааларын база «Кижингинский» совхозтуң хойжузу Ц. Буянтуевтиң механизастаттынган хойжу бригадазының дугайында корреспонденцияны бо арында парлаан.

Хойжу Буянтуевтиң механизастаттынган бригадазы

Кижинга Хемниң чаптып баткан калбак шыналарының орту үезинде улуг турлагыың чанынга шала кежээликтей апарганда шыырак-ла кодан болур хире меринос хойлар таваар одарлап чорлар. Ол дээрге ол хемниң ады-биле адаан «Кижингинский» совхозтуң дуржулгалыг хойжузу Ц. Буянтуевтиң механизастаттынган бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригадазының хойлары-дыр.

«Мында Коммунистиг күш-ажылдың хойжу бригадазы ажылдап турар» деп хаалга үстүнде доскада бижиктиг бажынга баардывыс. Ол болза хойжунуң чуртталга бажыны. Анаа бригаданың ажылы-биле таныжарывыстың мурнунда, совхозтуң директору эш Д. Дугаров совхозта хой ажылының байдалын бистерге допчулап таныштырды.

Эрткен чылга чедир анаа тускай район турган. Район Хоринск районга каттышкаш, анаа «Кижингинский» совхозту тургускан. Совхозтуң кол угланыышкыны—хой ажылы. 33 муң ажыг хойлуг. СЭКП-ниң XXII съездизинге төлептиг ужуражыры-биле совхозтуң хой ажылдакчылары 1961 чылда хойнуң баш санын 40 муң чедирер, 16 муңдан эвээш эвес чаш хураганнарны доруктуруп алыр, дүк бүдүрерин эрткен чылдагызындан 12 хуу көвүдедир болгаш курунеге 930 центнер дүктү база 3500 центнер хой эьдин садар деп бедиткен хүлээлгелерни алган.

Эрткен чылда совхозтуң ниити орулгазының 60 ажыг хуузу хой ажылындан кирген. Совхозту организастаарынга чедир хой ажылын эрги аргалар-биле чорудуп, хой санныг үүрмек коданнар турган. Чижээ, 1960 чылдың чазынынга чедир бирээзи-ле 300 баштан ашпас төрүүр хойларның 50 хире коданнары турган. Хойларның ажаалдазын болгаш азыралын база эрги байдалбиле хевээр чорудуп турган.

Амыдырал болгаш совхозтуң ажыл-ишчилериниң мурнунда турар сорулга хой ажылын чорударын үндезини-биле өскертирин негеп келген. Парткомитет болгаш совхозтуң дирекциязы хойжуларның боттарының кончуг күзелдиг киржилгези-биле үүрмек коданнарны улгаттыр каттыштыргаш, механизастаттынган хойжу бригадаларны эрткен чылдың майдан бээр тургузуп эгелээн. Ындыг 9 бригадалар баштай тургустунган. Олар 1961 чылдың январьдан бээр бот-орулга-чарылгалыг болур чорукка шилчээн. Бригадаларда ортумаа-биле 900 төрүүр улуг хойларны, 400 кыс дөтпелерни ажаап турар.

Хой ажылынга бо чаа хемчегни ап чорутканы эки түңнелдерни дораан көргүзе берген. Бир эвес мурнунда хойжулар чугле хой ажаап, кадарарынга өйлежип, оон өске чүү-даа харыылавайн турган болза, ам бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригада—бүгү ажылды боду харыылаар тускайлаң ажыл-агый бөлүү болур. Мурнунда хойжуга сигенни хову ажылының бригадазы белеткеп берип, оон шынарын бодавайн, чугле санын сүрүп турган. Хой тарып боозадырын тускай техник кижилер чорудуп турган, ынчалза-даа хойнуң хой кезиин сула эдериштирип турган. Кажааларны тударын болгаш септээрин тудуг азы хову ажылының бригадаларының күжү-биле кылып, хой оолдаашкыныың үезинде хураганнарны сакманщиктер ажаап, дүк кыргылдазын база өске кижилер чорудуп турган.

Механизастаттынган бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригадаларны тургусканы хой ажылын чорударында бо харыысалга чок чорукту чайлаткан, чүге дизе, хойжу бригада бүрүзүнге хөй санныг хойну, сиген шөлүн болгаш мал чеми культуралар тарыыр шөлдү база эргежок чүгула техниканы быжыглап берген. Ам хамык ажылды олар боттары харыылаар. Эрткен чылын хойжу бригадалар мал чемнериниң белеткелин, хойларның тарып боозадылгазын, кыштаглаашкынга белеткелди боттары чоруткан. Ынчангаш бир баш хойга онааштыр бригада бүрүзү 1—1,5 центнер эки шынарлыг сигенни белеткеп алган болгаш кыштаглаашкыныы барык хорамча чокка эртирип турар.

Хойжу Буянтуевтиң бригадазы—1960 чылдың майда ол совхозта баштай организастаттынган хой ажылының механизастаттынган бригадазы болур. Бригаданың составында 6 кижи, оларның бирээзи бүгү ажылды харыылаар болгаш организастаар улуг хойжу, а өскелери бригаданың кежигүннери-хойжулар болур. Оларның иштинде бир кижи механизатор-хойжу. Кажан мал чеми культураларны тарыыр, ажаап алыр болгаш өске-даа трактор-биле күүседир ажылдар үезинде ол механизатор болуп ажылдаар, а өске үелерде ол анаа хойжу болур. Буянтуевтиң кудээзи Л. Очиров тракторист, уруу Д. Цынгуева мал тарып боозадыр техник. Олар бригаданың хойжулары болуп, бо чугула ажылды боттары күүседип ап турарлар.

Бригадада 800 баш төрүүр улуг хойлар, 400 баш кыс дөтпелер быжыглаттынган. Бо чылын бригада 100 хойга онааштыр 120 хураган, хой санындан 3,5 кг нарын дүктү алыр деп социалистиг хүлээлгени алган. Апрельдиң эгезинге чедир төрээн 652 хойдан 670 хураганны алган.

Бригадага 100 га сиген, 50 га тарылга болгаш 500 га одар шөлдери быжыглаттынган. Оон ыңай, чайгы үеде ырадыр хой семиртир одарлар база бар. Көдээ ажыл-агыйның чепсек, техниказындан бригада «Беларусь» тракторлуг, сеялкалыг, сиген кезер ийи машиналыг, бир дырбааштыг, ийи тергелиг болгаш кудуктан суг үндүрер «Л-6» деп маркалыг электромоторлуг. Оон ыңай 2 аъттыг.

Бригада бо чылын 2000 центнер бөдүүн чемнерни, 500 центнер силосту белеткээр планныг. Ам үеде сиген шөлүн суттарып, 5 га кукуруза тарыыр шөлге өдекти сөөртүп төп турар.

— Мал чемнерин моон-даа хөйну белеткээр дээш бүгү хемчегларни алыр бис. Бо чылгы хураганнарны 4 айлыг апаарга тускай кодан кылдыр үскеш, бодувуска артырып алыр бис. Чүге дизе, чамдык улуг хойларны эьт садар хүлээлгевисти күүседиринге киириштирер болганда оларның орнун дуглаар болгаш хойнуң баш саныы улам өстүрер хүлээлгелиг бис — деп, хойжу чугаалады.

Бригаданың бүдүрүлге планында хой ажылындан алыр продукцияны, кирер орулгаларны, ажыл төлевирин, бүдүрүлге чарылдалдарын, продукцияның бот-үнезин чиигедириниң хемчегларын тодаргай айыткан. Чижээ, бригада бо чылын 42 центнер дүктү бүдүрер, дөтпелерден 40 центнер, бо чылгы хураганнардан 160 центнер деңзи немелдезин алыр. Бо сорулганы чедип алыры-биле чайгы үеде хойларны үш черге одар солуп кадарар.

Бригаданың кежигүннериниң ажыл төлевирин мынчаар тургускан: улуг хойжунуң айда алыр төлевири өскелериниң 10 хуу хөй, а өске хойжулар бир дөмей төлевир алыр. Чыл эгезинден-не хойжуларга төлевириниң 70 хуузун бээр, а арткан 30 хуузун бригаданың онаалгазының күүсеттинип турарының хире-чергезин барымдаалап, июль 1-де, октябрь 1-де болгаш чыл төнчүзүнде санажыр. Немелде төлевирни центнер дүк дээш, доктааткан онаалдадан ажыр семиртип алган килограмм эьт дээш (дириг деңзи-биле) өй-өйде ажылдың түңнели-биле санажыр болганда, бедик продукцияны алыры дээш демиселге бригаданың кежигүннериниң улуг сонуургалын болдуруп турар. Улуг хойжуга айда ажыл төлевирин 100 хуу деп алырга эрги акша-биле 1195 рубль, а 70 хуузун төлээрге 836 рубль болур. Өске хойжуларның бирээзинге-ле айда 1066 рубль, а ооң 70 хуузу 796 рубль болур. Ынчалза-даа онаалдадан ажыр бүдүрген продукцияның хемчээлинге хамаарыштыр немелде төлевирни алыр болза хойжуларның алыры моон черле көвүдеп болур.

Улуг хойжу бригаданың өске кежигүннери-биле бир дөмей ажылдавышаан, оон аңгыда, эдержилгениң, хойларның хураганнаашкынының, хойнуң баш санының өскерлии турарының, мал чемнериниң болгаш чепсек-херекселдериниң баштайгы үчёдун кылыр.

Бригада сакманщиктер хереглевейн, чаш хураганнарны боттары доруктуруп турар. Хой, хураган кажааларының иштин таарыштыр дерээни, чаш хураганнарны баштай клеткаларга, ооң соонда алаан улуг үзүктерге белүктеп ажаап турары кончуг эки. Хураганнарга эки шынарлыг көк сигенни берип турар. Мал чеминиң курлавыры бар болганы-биле чаш хураганныг хойларны сигеннедип, өске-даа хойларга немелде чемгерилгени берип турар.

Улгаттыр каттыштырган хойжу бригадалар хой ажылынга күш-ажылды механизастаары болгаш продукциязының бот-үнезин чиигедириби-биле чергелештир, хойжуларның амыдырал-чуртталгазын экижидеринге улуг арганы берип турар. Ындыг бригадаларга хойжуларның өг-бүлелери чаагайжыды туттунган бажыннарга чурттаар, культура баазазын, чунар бажыңны тудуп алыр болгаш электри чырыы-биле хандыртынар аргалыг болур. Буянтуевтиң бригадазында амдызында чунар бажың туттунмаан-даа болза, хойжулар чоогунда суурнуң чунар бажыңынга барып чунуп ап турар.

Моон соңгаар чунар бажынны, кызыл булуңну тудар болгаш чуртталга бажыңнарын немээр, хой, хураган кажааларын улам таарымчалыг кылдыр дерип кылыр деп турар.

Бригаданың хойжуларының чугаалап турары-биле алырга, хой кажаазының дээвирин манзалар-биле дуй шаап каарга, кыжын хыраалай бээр. Ону борбак ыыштар-биле шала кырлайты аразын шаарарты салгаш, кырын саваң болгаш өске-даа чүүлдер-биле базырып каар. Ынчаар кылган кажаалар кыжын хыраалавас. Ол чорук хойларның кадыынга болгаш дүктүн эки өзеринге ажыктыг.

— Боттарывыстың караавыс-биле херек кырында бүзүреп көрген силерниң бо эки дуржулганарны бодувустун колхозтарывыстың хой ажылынга база ажыглаар бис—деп, Тес-Хем районнуң «Ак-Эрик» колхозунуң даргазы эш Чадамба биле Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң даргазы эш Кудурукпай бригаданың хойжуларынга чугаалаан.

— Бир кижи кошкак туттунар болза бригаданың ажылынга багай салдарлыг болур. Ынчангаш чаңгызы шуптузу дээш, шуптузу чаңгызы дээш ажылдаар деп принципти барымдаалап ажылдап турар бис. СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар кылдыр алган социалистиг хүлээлгелериви күүседип шыдаарынга бүзүрелдиг бис—деп, хойжу Буянтуев чугаалааш, акы-дуңма Тыванның көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының келгенинге өөрүп четтиргенин илереткен.

М. ЛЮНДУП.

Бо чылдың март 7—8 хүннеринде Новосибирск хоорайга болуп эрткен Барыын болгаш Чөөн Сибирьниң көдээ ажыл-агый мурнакчыларының чөвүлел хуралының киржикчилериниң кыйгырыында: бо чылын **Бурят АССР** мал ажылының продуктуларының талазы-биле 43,1 муң тонна эьтти, 90,1 муң тонна сүттү, 5.559 тонна дүктү; Тыва автономнуг область 18,5 муң тонна эьтти, 16 муң тонна сүттү, 1702 тонна дүктү күрүнеге садар дээн.

Чурукта: ол чөвүлел хуралга барган Бурят АССР-ниң болгаш Тыванның алдарлыг хойжулары Т. Тушинов биле (солагай талазында) О. Лопсаңчаптың бо алдынган социалистиг хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседиринге боттарының үлүг-хуузун киирер дээш аразында чарыштыг ажылдаары-биле хол тутчуп турары.

Бурят АССР-ниң сураглыг хойжузу эш Т. ТУШИНОВКА

Новосибирскиге болган чөвүлел хуралга дугурушканывыс ёзугаар бодуңарның механизастаттынган хойжу бригадаңарның ажылын болгаш 1961 чылда алган хүлээлгелериңерни бижип чорутпушаан, байыр чедиргениңерни өөрүп хүлээп алдым.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың, эш Никита Сергеевич Хрущевтуң көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдеринче улуг кичээнгейни салып, мал ажылын, чер ажылын чаа аргалар-биле хөгжүдеринге бистерни өөредип турарының ачызы-биле бистиң колхозтуң экономиказы чыл бүрү сайзырап, колхозчуларның, ооң иштинде хойжуларның амыдырал-чуртталгазы таныттынмас кылдыр өскерилген болгаш чыл санында чаа-чаа чедиишкиннер немежип турар.

Маңаа мен бодумнуң ажылымны болгаш 1961 чылда хүлээлгемни допчулап чугаалап көрейн. Колхозтуң хой ажылынга ам 8 чыл ажылдап турар мен. Баштайгы үеде биче эвес бергелер турган болгаш онза бедик көргүзүглер чедип алдынмайн турган. Төрүүр 100 хойга онааштыр 1957 чылда 101, 1958 чылда 127, 1959 чылда 160, хураганны алдым. Бодумнуң төрээн колхозумга үр чылдарда ажылдаан күш-ажылымны партия биле чазак бедиибиле үнелеп көргенинге харыы кылдыр 1960 чылда 100 хойга онааштыр 162 хураганны алдым.

Ийи чылдың иштинде үш оолдаашкынны ап болурун бодумнуң ажылымның дуржулгазындан көрген мен. Ынчалза-даа ол дугайында күжениишкинниг ажылдаары болгаш хойнуң эки күшдеңгилделиг болурунче, хойларның тарып боозадылгазын эки организастап, ей-шаанда чорударынче, хураганнар 4 ай назылыг турда иелериңден аңгылап үзеринче онза кичээнгейни салыры чугула.

Кышкы болгаш эрте-часкы оолдаашкын кончуг чугула. Мээң хойларым февральда барык шуптту оолдаптар, ооң соонда шыырак хойларны эдержилгеге белеткеп эгелээр болгаш оларны тускай үскеш, эки одарладыр, чемгерер, чамдыкта концентраттыг чемнерни берип, күш-деңгилдезин хайгаарап турар мен.

Ноябрь — декабрь айларда ийиги оолдаашкынны алыры-биле ол хойларны июньда эдержилгеге киире бээр. Ооң соонда ол хойларны эки оъттуг, суглуг сериин чайлагларга аппарып кадарар. Ийиги оолдаашкынның болгаш кыштаглаашкынга шилчиириниң мурнунда кужурлуг, агы оъттуг одарларга семиртип, кадарар. Ол үеде бодум бөдүүн чемнерни белеткеп, кыштагда кажааларның септелгезин чорудуп турар мен.

Кыш — хойжуларга берге болгаш харыысалгалыг үе. Ынчалза-даа бир эвес одарларны эзлчештир ажыглаарын немелде чемгерилге-биле шын дүүштүрер болза кыш коргунчуг эвес дээрзин практика көргүзүп турар. Кышкы үеде үш кыштагны эзлчештир ажыглап, соок дыңзып келген үеде чылыг кажааларлыг кыштагга кээп, хойларга сиген, концентрат-биле немелде чемгерилгени бээр.

Бистиң районда 100 хой бүрүзүнден 100-тен хөй хураган ап турар хойжуларның саны сөөлгү үеде көвүдеп турар. Ооң иштинде мээң чаржып турарым хойжу эш Сат Сагбалдай 1960 чылда 100 хойга онааштыр 164 хураганны ап, улуг чедиишкинниг болуп, мени өөрткен.

Малдың баш санын өстүрериниң болгаш ооң продуктулуун бедидериниң шиитпирлиг үүлү быжыг чем-суурну, эки ажаалда, азыралды тургузары болурун бистер шупту билир бис. Механизастаттынган хойжу бригаданы тургузуп алгаш, мал чемнерин боттарыңарның күжүңер-биле белеткеп ап турарыңар кончуг шын-дыр. Мен база ындыг бригаданы тургузар дээш колхозумнуң баштаар черинге саналымны киирип турар мен.

Бистиң колхозтуң бүгү хойжулары чоокта чаа хурал кылгаш, төрүүр 100 хойдан-на 135 хураганны, хой санындан 2,2 кг-дан эвээш эвес дүктү алырын чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээнгеннер. Ооң иштинде чамдык хойжулар 100 хойдан-на 140—170 хураганны алырын хүлээнген. Мен бодумнуң коданымда төрүүр 100 хойга онааштыр 135 хураганны ап, доруктурар, хой санындан 2,5 кг дүктү алыр деп шиитпирлээн мен. Ол болза мал ажылының продуктуларын чоннуң кижи санынга онааштыр бүдүрер талазы-биле АКШ-ты чедер дээн сорулганың шиитпирлеттинерине бистиң биче-даа бол салыышкынывыс болур.

Мээң коданымда хойларымның хөй кезии сөөлгү ийи чылдың иштинде ийи-ийи оолдаашкынга кирген. Бо чылын ол хойларны дыштандырып, чаңгыс оолдаашкынга киирери чугула апарган. Ынчангаш төрүүр 100 хойга онааштыр хураган алыр талазыбиле мээң ап турар хүлээлгем эрткен чылдардан элээн куду болуп турарының ужуру ол.

Эргим хойжу эш Тудуп Тушинов, социалистиг чарышка алган хүлээлгеңерни чедиишкинниг күүсеткеш, чеди чылдың үшкү чылында бедик түңнелдиг болурунарны күзедим.

О. ЛОПСАҢЧАП,
Тыванның Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры.

Тыванның сураглыг хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш О. ЛОПСАҢЧАПКА

Сибирьниң көдээ ажыл-агый мурнакчыларының Новосибирскиге болган хуралынга Силерниңбиле ужуражып, боттарывыстың ажыл дуржулгавысты солчуп, социалистиг чарыштыг ажылдаарын дугурушкан болгай бис. Ам бодумнуң механизастаттынган хойжу бригадамның ажылын болгаш 1961 чылда күүседири-биле алган хүлээлгемни силерге дыңнадып көрейн.

1960 чылдың майдан эгелеп бистиң «Кижингинский» совхозка хойжуларның тус-тус ажылдап турган үүрмек коданнарын улгаттыр каттыштыргаш, механизастаттынган хойжу бригадаларны тургуза берген. Мээң бригадамны июльда тургускан. Бригадага 850 төрүүр улуг хойларны, 400 кыс дөтпелерни — шуптту 1250 баш хойну, 100 га сиген шөлүн, 50 га тарылга шөлүн болгаш 500 га одарларны быжыглаан. «Беларусь» тракторну, автоприцепти болгаш оон-даа өске көдээ ажылагыйның чепсек-херекселдерин бригадага база быжыглаан.

Улгаттырган хойжу бригадалар эрткен чылдың ийиги чартыындан эгелеп ажылдаан болза-даа, мурнунда үүрмек коданнар бооп турганынга бодаарга, эки түңнелдерни чедип алган. Шуптту бригадалар эрткен чылын мал чемнерин белеткээрин, хойларның тарып боозадылгазын, кыштаглаашкынга белеткелди боттары чоруткан. Бистиң бригадавыс 765 центнер сигенни, 400 центнер эленианы белеткээн. Ынчангаш, мал чемнериниң четчир курлавыры тургустунган болгаш хойларывыстың күжү эки, апрель 5-ке чедир оолдаан 545 хойнуң хураганы менди алдынган.

Бо чылын бригаданың алган социалистиг хүлээлгелеринде чедип алыр кол көргүзүглер мындыг: 100 хой бүрүзүнден 120 хураганны, хой санындан 2,8 кг дүктү алыр. 2000 центнер бөдүүн чемнерни белеткээр болгаш 5 га кукурузаны тарып өстүрер бис. Ам 375 тонна өдекти белгеш, кукуруза тарыыр шөлче сөөртүп турар бис. Сиген кезер шөлүвүстү ам суггара берген бис, оон улаштыр кукуруза тарыыр шөлдү база суггарар бис. Бистиң черивиске кандаашкын болганчокла болур. Ынчалза-даа суггарылганы, чемишчидилгени чорудуп тургаш, сигенниң-даа, кукурузаның-даа бедик дүжүттерин өстүрүп алыр дээш демисежир бис.

Бот-орулга-чарылгалыг болур чорукка шилчээнинин түңнелинде мал чемнериниң белеткелинге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү ийи катап бедип, хойларның ажаалдазы, азыралы экижип, продукцияның бот-үнези чиигел турар. Экономика талазы-биле бистиң санап турарывыс ёзугаар алырга, 1960 чылда центнер дүктүң бот-үнези 230 рубль турган болза бо чылын 190 рубль болур.

Улгаттыр каттыжыышкынбиле холбаштыр хойжуларның культурлуг амыдырал байдалдарын экижидериниң аргазы тургустунган. Бодувустун кыштаавыска эки чуртталга бажыңнарын, чунар бажыңны, культура баазазын тудуп алган бис. Ында садыгжызы чок ларёксадыг, радио точказы база бар. Бүгү бажыңнар болгаш кажаалар электри чырыы-биле хандырттынган, механизастаан кудуктан хойларны суггарарын организастаан. Хойжулар мурнакчы зоотехниктиг дуржулганы өөренир белгүмде өөренип турар.

1960 чылдың ноябрьда бистиң бригадавыска «Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы» деп атты тывыскан.

СЭКП-ниң XXII съездизинге төлептиг ужуражыры-биле чарышка алган хүлээлгелеривисти чедиишкинниг күүседир дээш бистиң бригаданың хойжулары могаг чок ажылдап турар.

Эш Лопсаңчап Силерниң хойжу өг-бүлеңерге хойжу байырывысты чедирдивис! Тывэның хойжузу Силериң-биле бистиң социалистиг чарыштыг болганывыс бистериң аравыста анаа бир таныжылга эвес, ол дээрге хой ажылынга моон соңгаар улуг чедиишкиннерлиг болурувуска улуг ужур-дузалыг болур.

Эртиен чылдарда хөй хураган алыр талазы-биле Силериң улуг чедиишкиннериңерни болгаш бо чылын алган социалистиг хүлээлгелериңерни тодаргай билип алырын кончуг күзеп тур бис.

Т. ТУШИНОВ,
Бурят АССР-ниң Хоринск районунуң «Кижигинский» совхозунуң хойжузу.

Сакманщиктерни хереглевейн турар

Бурят АССР-ниң механизастаттынган хойжу бригадалары сакманщиктерни хереглевейн, чаш хураганнарны боттары хүлээп ап, ажаап доруктуруп турар. Ол дээрге мурнунда чылдарда хой оолдаашкынының үезинде хураган азыражырынга киржип турган хөй кижи күжүн хостааш, өске ажылдарга ажыглаар арганы хандырган.

«Кижингинский» совхозтуң хойжузу Буянтуевтиң 6 кижи составтыг бригадазының кежигүннери бо чылдың январьдан бээр төрүттүнген 670 хураганны өске күш хереглевейн, чугле боттары ажаап, азырап турарлар. Клеткаларда болгаш үзүктерде шааараш ыыштар аразынга чымчак көк сигенни тургузур салгылап кааны хураганнарның чемнениринге кончуг эптиг болгаш сигенни кайы хамаан чок чаза бастырбазынга таарымчалыг.

Чурукта: хойжу Ц. Буянтуевтиң (ортузунда) Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң даргазы эш Х. Кудурукпай биле (солагай талаында) СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизинин эргелекчизи эш Н. Конгарга азырап турар хураганнарының бирээзин көргүзүп турары.

Сезу болгаш фотозу **Л. Моңгуштуу.**

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Аныяк коммунистер-биле ажылды бедик деңнелче

Партия хүлээлениниң өзүлдезин таарыштырар, аныяк коммунистер-биле ажылды экижидер дугайында партия Төп Комитединиң айтыышкынын амыдыралга боттандырар талазы-биле СЭКП Улуг-Хем райкому болгаш партия эге организациялары сөөлгү үеде чамдык ажылдарны чоруткан. Партия үчүдүнде турар коммунистерниң 16,2 хуузу аныяк коммунистер болуп турар.

СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның район чөвүлел хуралын партия райкому эрткен чылдың декабрьда чыылдырган болгаш аңаа районнуң социалистиг чарыжының күүселдезиниң чоруп турарының дугайында база «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Уставы — партийжи амыдыралдың хоойлузу» деп илеткелдери кыган. Районда хоорүн коммунистер эштер Бүлүүн, Кордей оларның партийжи ажылчорудулгазының талазы-биле чугааларын чөвүлел хуралдың киржикчилери улуг кичээңгейлиг дыңнаанар.

СЭКП кежигүнүнүң кандидадынга азы кежигүнүнге кирерлерни райком бюрозунуң болур мурнунда СЭКП райкомунуң секретарылары хүлээп ап, олар-биле тускай беседаларны кылырын практикалап келген чорук, ук кижилерниң политиктиг болгаш ажыл-ишчи мөзүшынарын билип алырынга, оларның дугайында айтырыгны бюрога шын болгаш дүрген шиитпирлээринге улуг идигни берип турар.

Районнуң партия организацияларының составында бактаап турар аныяк коммунистерниң кол нуруузу партияның иштики амыдыралынга болгаш районнуң мурнунда салдынган ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээринге идепкейлиг кирип турарлар.

Чижээ, «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң Эйлиг-Хем салбырында тудуг звенозунуң удуртукчузу эш М. Садыы колхозчу тудугжуларның күш-ажылын чедишкинниг организастап келген. Эрткен чылын звено бодунуң тудуг планын эки күүсеткен. Ооң кежигүннери бо чылын 2000 хой, 100 инек кирер үш улуг кажааларны, малчыннарның 8 чуртталга бажыңнарын тудар хүлээлгелиг. Бо хүннерге чедир олар тудугнуң бүгү ыяш материалын белеткеп алган болгаш чамдык бажыңнарның тудуун дүрген темп-биле чорудуп турарлар.

Эш Садыы партия организациязының агитатору. Партия болгаш чазактың үндүрүп турар доктаал, шиитпирлерин колхозчуларга таныштырар, чеди чылдың үшкү чылында алган социалистиг хүлээлгелерин күүседиринче оларның күжүн организастаар талазы-биле улуг ажылды ол чорудуп турар.

Торгалыг чеди чыл школазында аныяк коммунист, башкы эш В. Кудрявцев суурда агитпунктунуң ажылын удуртур талазы-биле партийжи даалганы идепкейлиг күүседип келген. Партия организациязының агитаторлары боттарының агитасмассалыг ажылдарынга сургаалдадыг тайылбырларны агитпунктудан доктаамал ап турарлар. Эш Кудрявцев Торгалыг көдээ клубугуң чанында бот-тывынгыр уран үүл бөлүгүмүнүң ажылында киржип, баянизинде база ажылдап турар.

Шагаан-Арыг райлетпүр комбинадының механиги В. Сашков өске аныяк коммунистер-биле бир дөмей хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг чоруун үргүлүү илередип, келген. Чер-чер Советтеринге болуп эрткен сөөлгү соңгулдалар үезинде эш Сашков Шагаан-Арыг хоорай Советиниң депутадынга соңгуттурган болгаш депутат хүлээлгезин үлегерлиг күүседип турар.

«Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазында саанчы эш Тюлюш Шырымаа эрткен чылын инек бүрүзүнден-не 1400 кг сүт саар хүлээлгезин ажыр күүсеткеч. Бо чылдың бирги кварталында эки түннелдерни ол база чедип алган болгаш төрээн колхозунга 12 центнер сүттү саап дужааган. «Күш-ажылдың хостуу» колхозта эш К. Кунгаа, орук тудуунуң Шагаан-Арыг участогунда эш Куприков ышкаш өске-даа аныяк коммунистерниң күш-ажылчы чедишкиннерин маңаа база демдеглеп болур.

Ындыг болза-даа бистиң аныяк коммунистеривистиң аразында боттарының политиктиг билиин бедиерин орадаштайын, партийжи даалгаларны ак-сеткилдиг күүсетпейн чоруур ийи-чаңгыс кижилер ам-даа бар. «УГКА 25 чылы» совхозда чоллачылап турган А. Тыщенко партийжи даалганы идепкейлиг күүседип келген. Партия организациязының агитаторлары боттарының агитасмассалыг ажылдарынга сургаалдадыг тайылбырларны агитпунктудан доктаамал ап турарлар. Эш Кудрявцев Торгалыг көдээ клубугуң чанында бот-тывынгыр уран үүл бөлүгүмүнүң ажылында киржип, баянизинде база ажылдап турар.

Шагаан-Арыг райлетпүр комбинадының механиги В. Сашков өске аныяк коммунистер-биле бир дөмей хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг чоруун үргүлүү илередип келген. Чер-чер Советтеринге болуп эрткен сөөлгү соңгулдалар үезинде эш Сашков Шагаан-Арыг хоорай Советиниң депутадынга соңгуттурган болгаш депутат хүлээлгезин үлегерлиг күүседип турар.

«Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазында саанчы эш Тюлюш Шырымаа эрткен чылын инек бүрүзүнден-не 1400 кг сүт саар хүлээлгезин ажыр күүсеткеч. Бо чылдың бирги кварталында эки түннелдерни ол база чедип алган болгаш төрээн колхозунга 12 центнер сүттү саап дужааган. «Күш-ажылдың хостуу» колхозта эш К. Кунгаа, орук тудуунуң Шагаан-Арыг участогунда эш Куприков ышкаш өске-даа аныяк коммунистерниң күш-ажылчы чедишкиннерин маңаа база демдеглеп болур.

Ындыг болза-даа бистиң аныяк коммунистеривистиң аразында боттарының политиктиг билиин бедиерин орадаштайын, партийжи даалганы ак-сеткилдиг күүсетпейн чоруур ийи-чаңгыс кижилер ам-даа бар. «УГКА 25 чылы» совхозда чоллачылап турган А. Тыщенко партийниң хүрээлениниң өзүлдезин таарыштырар, аныяк коммунистер-биле ажылды экижидер дугайында партия Төп Комитединиң айтыышкынын амыдыралга боттандырар талазы-биле СЭКП Улуг-Хем райкому болгаш партия эге организациялары сөөлгү үеде чамдык ажылдарны чоруткан. Партия үчүдүнде турар коммунистерниң 16,2 хуузу аныяк коммунистер болуп турар.

СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның район чөвүлел хуралын партия райкому эрткен чылдың декабрьда чыылдырган болгаш аңаа районнуң социалистиг чарыжының күүселдезиниң чоруп турарының дугайында база «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Уставы — партийжи амыдыралдың хоойлузу» деп илеткелдери кыган. Районда хоорүн коммунистер эштер Бүлүүн, Кордей оларның партийжи ажылчорудулгазының талазы-биле чугааларын чөвүлел хуралдың киржикчилери улуг кичээңгейлиг дыңнаанар.

СЭКП кежигүнүнүң кандидадынга азы кежигүнүнге кирерлерни райком бюрозунуң болур мурнунда СЭКП райкомунуң секретарылары хүлээп ап, олар-биле тускай беседаларны кылырын практикалап келген чорук, ук кижилерниң политиктиг болгаш ажыл-ишчи мөзүшынарын билип алырынга, оларның дугайында айтырыгны бюрога шын болгаш дүрген шиитпирлээринге улуг идигни берип турар.

Районнуң партия организацияларының составында бактаап турар аныяк коммунистерниң кол нуруузу партияның иштики амыдыралынга болгаш районнуң мурнунда салдынган ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээринге идепкейлиг кирип турарлар.

Чижээ, «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң Эйлиг-Хем салбырында тудуг звенозунуң удуртукчузу эш М. Садыы колхозчу тудугжуларның күш-ажылын чедишкиннинг организастап келген. Эрткен чылын звено бодунуң тудуг планын эки күүсеткен. Ооң кежигүннери бо чылын 2000 хой, 100 инек кирер үш улуг кажааларны, малчыннарның 8 чуртталга бажыңнарын тудар хүлээлгелиг. Бо хүннерге чедир олар тудугнуң бүгү ыяш материалын белеткеп алган болгаш чамдык бажыңнарның тудуун дүрген темп-биле чорудуп турарлар.

Эш Садыы партия организациязының агитатору. Партия болгаш чазактың үндүрүп турар доктаал, шиитпирлерин колхозчуларга таныштырар, чеди чылдың үшкү чылында алган социалистиг хүлээлгелерин күүседиринче оларның күжүн организастаар талазы-биле улуг ажылды ол чорудуп турар.

Торгалыг чеди чыл школазында аныяк коммунист, башкы эш В. Кудрявцев суурда агитпунктунуң ажылын удуртур талазы-биле партийжи даалганы идепкейлиг күүседип келген. Партия организациязының агитаторлары боттарының агитасмассалыг ажылдарынга сургаалдадыг тайылбырларны агитпунктудан доктаамал ап турарлар. Эш Кудрявцев Торгалыг көдээ клубугуң чанында бот-тывынгыр уран үүл бөлүгүмүнүң ажылында киржип, баянизинде база ажылдап турар.

Шагаан-Арыг райлетпүр комбинадының механиги В. Сашков өске аныяк коммунистер-биле бир дөмей хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг чоруун үргүлүү илередип келген. Чер-чер Советтеринге болуп эрткен сөөлгү соңгулдалар үезинде эш Сашков Шагаан-Арыг хоорай Советиниң депутадынга соңгуттурган болгаш депутат хүлээлгезин үлегерлиг күүседип турар.

«Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазында саанчы эш Тюлюш Шырымаа эрткен чылын инек бүрүзүнден-не 1400 кг сүт саар хүлээлгезин ажыр күүсеткеч. Бо чылдың бирги кварталында эки түннелдерни ол база чедип алган болгаш төрээн колхозунга 12 центнер сүттү саап дужааган. «Күш-ажылдың хостуу» колхозта эш К. Кунгаа, орук тудуунуң Шагаан-Арыг участогунда эш Куприков ышкаш өске-даа аныяк коммунистерниң күш-ажылчы чедишкиннерин маңаа база демдеглеп болур.

Ындыг болза-даа бистиң аныяк коммунистеривистиң аразында боттарының политиктиг билиин бедиерин орадаштайын, партийжи даалганы ак-сеткилдиг күүсетпейн чоруур ийи-чаңгыс кижилер ам-даа бар. «УГКА 25 чылы» совхозда чоллачылап турган А. Тыщенко партийниң хүрээлениниң өзүлдезин таарыштырар, аныяк коммунистер-биле ажылды экижидер дугайында партия Төп Комитединиң айтыышкынын амыдыралга боттандырар талазы-биле СЭКП Улуг-Хем райкому болгаш партия эге организациялары сөөлгү үеде чамдык ажылдарны чоруткан. Партия үчүдүнде турар коммунистерниң 16,2 хуузу аныяк коммунистер болуп турар.

СЭКП кежигүнүнге кандидаттарның район чөвүлел хуралын партия райкому эрткен чылдың декабрьда чыылдырган болгаш аңаа районнуң социалистиг чарыжының күүселдезиниң чоруп турарының дугайында база «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Уставы — партийжи амыдыралдың хоойлузу» деп илеткелдери кыган. Районда хоорүн коммунистер эштер Бүлүүн, Кордей оларның партийжи ажылчорудулгазының талазы-биле чугааларын чөвүлел хуралдың киржикчилери улуг кичээңгейлиг дыңнаанар.

СЭКП кежигүнүнүң кандидадынга азы кежигүнүнге кирерлерни райком бюрозунуң болур мурнунда СЭКП райкомунуң секретарылары хүлээп ап, олар-биле тускай беседаларны кылырын практикалап келген чорук, ук кижилерниң политиктиг болгаш ажыл-ишчи мөзүшынарын билип алырынга, оларның дугайында айтырыгны бюрога шын болгаш дүрген шиитпирлээринге улуг идигни берип турар.

Районнуң партия организацияларының составында бактаап турар аныяк коммунистерниң кол нуруузу партияның иштики амыдыралынга болгаш районнуң мурнунда салдынган ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээринге идепкейлиг кирип турарлар.

Чижээ, «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң Эйлиг-Хем салбырында тудуг звенозунуң удуртукчузу эш М. Садыы колхозчу тудугжуларның күш-ажылын чедишкиннинг организастап келген. Эрткен чылын звено бодунуң тудуг планын эки күүсеткен. Ооң кежигүннери бо чылын 2000 хой, 100 инек кирер үш улуг кажааларны, малчыннарның 8 чуртталга бажыңнарын тудар хүлээлгелиг. Бо хүннерге чедир олар тудугнуң бүгү ыяш материалын белеткеп алган болгаш чамдык бажыңнарның тудуун дүрген темп-биле чорудуп турарлар.

Эш Садыы партия организациязының агитатору. Партия болгаш чазактың үндүрүп турар доктаал, шиитпирлерин колхозчуларга таныштырар, чеди чылдың үшкү чылында алган социалистиг хүлээлгелерин күүседиринче оларның күжүн организастаар талазы-биле улуг ажылды ол чорудуп турар.

Торгалыг чеди чыл школазында аныяк коммунист, башкы эш В. Кудрявцев суурда агитпунктунуң ажылын удуртур талазы-биле партийжи даалганы идепкейлиг күүседип келген. Партия организациязының агитаторлары боттарының агитасмассалыг ажылдарынга сургаалдадыг тайылбырларны агитпунктудан доктаамал ап турарлар. Эш Кудрявцев Торгалыг көдээ клубугуң чанында бот-тывынгыр уран үүл бөлүгүмүнүң ажылында киржип, баянизинде база ажылдап турар.

Шагаан-Арыг райлетпүр комбинадының механиги В. Сашков өске аныяк коммунистер-биле бир дөмей хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг чоруун үргүлүү илередип келген. Чер-чер Советтеринге болуп эрткен сөөлгү соңгулдалар үезинде эш Сашков Шагаан-Арыг хоорай Советиниң депутадынга соңгуттурган болгаш депутат хүлээлгезин үлегерлиг күүседип турар.

«Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы сүт-бараан фермазында саанчы эш Тюлюш Шырымаа эрткен чылын инек бүрүзүнден-не 1400 кг сүт саар хүлээлгезин ажыр күүсеткеч. Бо чылдың бирги кварталында эки түннелдерни ол база чедип алган болгаш төрээн колхозунга 12 центнер сүттү саап дужааган. «Күш-ажылдың хостуу» колхозта эш К. Кунгаа, орук тудуунуң Шагаан-Арыг участогунда эш Куприков ышкаш өске-даа аныяк коммунистерниң күш-ажылчы чедишкиннерин маңаа база демдеглеп болур.

Ындыг болза-даа бистиң аныяк коммунистеривистиң аразында боттарының политиктиг билиин бедиерин орадаштайын, партийжи даалганы ак-сеткилдиг күүсетпейн чоруур ийи-чаңгыс кижилер ам-даа бар. «УГКА 25 чылы» совхозда чоллачылап турган А. Тыщенко парт-

Ниитиниң бүдүрүлгезинге хөрөөженнерниң киржилгези

Районнуң колхозтарында болгаш «Тээли» совхозтуң салбырларында күш-ажыл кылып шыдаар 2170 хире хөрөөженнерниң иштинден 400 ажыг кижи мал ажылында доктаамал быжыглаттынган. Оларның аразында мурнакчыларның саны улам өзүп турар.

Областың сураглыг хойжуларының бирээзи, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Үруле Кандан эрткен чылын төрүүр үүс хойга онаштыр 145 хураганны өстүрген, амгы үеде оолдаан 282 хойдан 290 хураганны ол менди камгалап алган. Ол ышкаш, хойжулар эштер С. Сымчаан, С. Кандан, Х. Даржаа дээш өскелер-даа малдың чаш төлүн менди өстүрүп турарлар.

Мөнгүн-тайгачылар эрткен чылын мал ажылынга таварышкан улуг бергедээшкиннерден чогуур түннелди кылган. «Малчын» колхозта 160 ажыг хөрөөжен хойжулар малдың чаш төлүн бо хүннерге чедир бүрүн камгалап алган. Ында, район Советиниң депутады эш Биче-оол Дыртына, хойжу Кара-оол Манчын болгаш өскелер-даа малдың ажаалдазын үлегерлиг тургусканнар.

«Мурнакчы» колхозтуң хойжузу, партия райкомунуң кежигүнү эш И. Адаш ниитиниң хой ажылын алды чылда чедишкиннинг чорудуп келген. Колхозтуң Базаракта 6 кезек черде кыштаткан хойларының аразында эш Адаштың кадарган хою өң эки байдалдыг болуп турар. Хойчуң кададын, ажаалда, чемгерилгезин экижиткен. Ооң хою кышты хүр ашкан, бо хүннерге чедир оолдаан 246 хоюндан 250 хураганны ол камгалап алган.

Сүт бүдүрерин көвүдедир дээш демиселге хөрөөженнерниң киржилгези улуг. Ылаңгыя аныяк саанчыларның аразында 8—10 класстар дооскаңнардан 40 ажыг кыстар ажылдап турарлар. «Тээли» совхозта коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп атты чедип алыр дээш демисежип турар комсомолчу-аныяктар бригадазының кежигүнү саанчы Сарыг-Тараа, «Мурнакчы» колхозта саанчы Кара-Сал Кавылмаа олар эрткен чылын бир инектен-не 1200—1400 кг сүттү саттаннар. Бо чылдың баштайгы айларында багай өвес түннелди олар база чедип ап турар. Мурнакчы саанчылар боттарының ажылының дуржулгазын Тээли, Шүй болгаш Бай-Тал школаларының өреникчилеринге чоокта чаа таныштырганнар.

Коммунистиг ёзу-биле ажылдаар, чурттаар дээш комсомолчу-аныяктар бригадазының чорудуп турар хемчегериниң дугайында эш Сарыг-Тарааның кылган илеткелин Тээли ортумак школазының өреникчилери улуг кичээңгейлиг дыңнаанар. Ол школаның онгу клазының доозукчуларындан 5 кыстар саанчылап, 6 оолдар механизаторлар болуп ажылдаар күүселдиин илереткен.

Хөй-ниити, политиктиг амыдыралция болгаш беседа хевири-биле прога районнуң күш-ажылчы хөрөөженнериниң киржилгези улам-на калбарган. Чоокта чаа чер-чер Советтеринге болуп эрткен соңгулдалар үезинде 59 хөрөөженнер депутаттарга соңгуткан. Оларның аразында область Советиниң 3, район Советиниң 15, көдээ Советтериң 41 депутаттары бар. Беш көдээ Советтериң секретарылары шупту хөрөөженнер. Каргы көдээ Советиң даргазында эш Достай Долума база катап соңгуттурган. Колхозтарның баштаар черлериниң кежигүннеринде, фермалар эргелекчилеринде, бригадирлерде 10 ажыг хөрөөженнер доктаамал ажылдап турарлар.

«Тээли» совхозтуң Бай-Тал салбырында мал эмчизи, область Советиниң депутады болгаш колхозта хөрөөженнер чөвүлелиниң даргазы эш Б. Д. Хертек ол-ла совхозтуң мал эмчизи эш Т. Намчыл, «Мурнакчы» колхозтуң даргазының оралакчызы, район Советиниң депутады эш О. Саара, Шүй 8 чыл школазының директору Т. Тюлюш ышкаш өске-даа удуртукчу хөрөөжен ажылдакчыларны чон улуу-биле хүндүткеп турар.

Эш Саара хову ажылынга хөрөөженнериниң киржилгезин организастаар, оларны ногаа өстүреринге өөредир талазы-биле улуг ажылды чорудуп келген. Ооң дорт удуртулгазы-биле ногаа бригадазында 40 кижи, кукуруза звенозунда 15 кижи ховуларже өдек сөөртүп төгер, парниктер, рассадалар белеткээр ажылды ам хайныышкынныг чорудуп турарлар.

Ниитиниң амыдыралынга хөрөөжен чоннуң киржилгезинде үстүнде ышкаш чамдык чедишкиннер-биле кады четпестер ам-даа бар. Чамдык партия организацияларының талазындан хөрөөженнер чөвүлелдериниң ажылын сула удуртуп, ниитиниң бүдүрүлгезинге хөрөөженнериң киржилгезин ам-даа эки организастап шыдавайн турар.

«Малчын», «Кара-Хөл» колхозтарда чамдык хөрөөженнер күш-хүнүнүң минимумун чедир күүсетпээн. Мал ажылынга киржип турар хөрөөженнериң амыдырал-чуртталгазының байдалын экижидер хемчеглер чамдык колхозтарда чедир алдынмайн турар.

Ниитиниң бүдүрүлгезинге колхозчу болгаш ажылчын хөрөөжен иелериниң үргүлчү-даа, үе-үеде-даа ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, бар турар ыслирнин болгаш уруглар садтарының ажылын экижидери, колхоз бүрүзүнге, совхозтуң салбырлар бүрүзүнге оларның доктаамал ажылдаарын хандырары — ол дээрге партия, совет организацияларының, ажыл-агый удуртукчуларының амгы үеде база-бир кол сорулгазы болур.

С. ЧЕДЕР-ООЛ,
СЭКП райкомунуң хөрөөженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи.

Дуржулга солчуушкуну

СЭКП райкомнарының база хоорүн коммунуң пропаганда болгаш агитация килдистериниң эргелекчилериниң, политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередир талазы-биле ниитиледдиң район салбырларының харысалгалыг секретарларының дуржулга солчуушкуннуг чөвүлел хуралын СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи чоокта чаа эрттирген.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң шиитпирлерин болгаш мурнакчы дуржулганы пропагандаларының база амыдыралга боттандырарының талазы-биле районнарда чоруттунуп турар ажылдарның дуржулгаларын солушкан. Бурятияның мурнакчы хойжуларының дуржулгазы-биле таныжып чорган Тываның төлөөлерин баштап чораан, СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизи эш Н. Конгарның чугаазын улуг сонуургал-биле дыңнаанар.

Хуралдың түннелинде, мурнакчы дуржулганы пропагандалаарының болгаш шингээдип алырының талазы-биле СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң боттандырган хемчеглерин эш Благинин чугаалаан. СЭКП райкому мурнакчыларның дуржулгазын лекпропагандалавышаан, районда мурнакчы колхозтарның болгаш фермаларның үлегерин өске колхозтарже, фермаларже калбартып, шингээдип алырын организастап турар. Ам үш колхозтарда инектерни баглавайн ажаар кажааларны тудуп, электрилиг саалданы тургузуп турар. Мурнакчы ажылдыг Ленин аттыг колхозтуң ажылының дуржулгазын райкомнуң пленумунга чугаалашканы дыка солун болган. СЭКП райкомунуң чорутканы үш кижи составтыг комиссия пленумга материалды белеткээри-биле кады, колхозта мурнакчы арганарны, экономиктиг көргүзүүлерни көскү агитацияның хевири-биле, плакаттарга, диаграммаларга көргүскеш, пленумнуң болур черинге делгээн. Ол үүлдер ооң киржикчилеринге дузалыг болгаш солун болган. Ол ышкаш серпуховчуларның эгелээшкинин уламчылаар талазы-биле кылдынган чугула хемчеглерни эш Благинин база чугаалаан.

СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш Н. Антипина чөвүлел хуралдың түннелин кылбышаан, СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң политмассалыг ажылды организастап турарының дуржулгазындан үлегер ап болур элээн хөй чаа үүлдериниң барын демдеглээн.

КЕЛИР КЫШКА

ЫЫГЫЛАК. Барыын-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң баштаар чери школага болгаш артель бүдүрүлгезинге келир кыжын оттулар ыяш белеткээр ийи звенолар тургускан, ында шупту 23 кижи ажылдап турар. Звеноларның составында хөй аныяктар.

Сөөлгү хүннерге чедир Ортаа Шыраа-Булакта 1400 кубометр, Ак-Хемде 900 кубометр оттулар ыяш белеткеттинген. СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң шиитпирлериниң күш-ажылчы улам сорук кирген звеночулар ам-даа 700 ажыг кубометрни белеткээрин хүлээнген, өрестиг ажылдап турар.

Туранның тудугжуларында

Партияның XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка киржип тура алган хүлээлгелерин Туранның коммунал-хандырылга болгаш тудуг конторазының коллективи эрестиг күүседип турар.

Бо чылын дөрт аал иштиг чурттаар 14 бажыңнарны, албан черлериниң болгаш бүдүрүлгелерниң өлүүн каш тудугларын ажыглалга киирери планда көрдүнген.

Контораның тудугжулары I кварталда 10 чуртталга бажыңнарының ханаларын, шалазын салгаш, крышалап дооскаңнар. Оларны ам чугайлаары, дозулаары арткан. К. Ляховский, В. Александров олар удуртукан тудугжулар бригадалары байырлал мурнунуң күш-ажылчы өөлчөөнге турушпушаан, II кварталда 684 дөрбелчин метр чурттадга шөлүн ажыглалга киирерин хүлээнгеш, күгеннишкинниг ажылдап турар.

Туран хоорайга тургустунар колбаса кылыр цехтин, чаа школа-интернаттын даш тудугларын август айда бүрүн доозуп, совет тудугжуларның чанчыл болган байырлыг хүнүнге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш тудугжулар ажылдың темпизин дүргедеп турарлар.

Коллективте калбарган социалистиг чарыштын мурнакчыларының хүрээлени өскен. Чазаныкчылар А. Проскуряков, Ф. Коробейников, В. Погудин, К. Золотухин оларның бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылын онзалап демдеглээри чугула.

Тудуг ажылдарын таарыштыр эки организастааны, тудуг материалдары-биле хандырылганы үзүктелдирбейн турары, ылаңгыя чоллачылардың кызымаккай күш-ажылы тудугжуларның мурнунда салдынган сорулгаларны чедишкиннинг күүседирин хандырып турар.

Туранның тудугжулары алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

И. ЦЕЛИЩЕВ.

ЭКИ АЖЫЛДЫГ ЧУНАР БАЖЫН

Чадаана хоорайның чунар бажыны ажыглалга киргенден бөөр чүгле ийи чыл эрткен. Хоорайның чурттакчылары түржүк, харын-даа районнуң чоок көдээ ажыл-агый артельдериниң кижилер кээп чунуп турар апарган.

Чунар бажыңның ажылдакчыларын чон хүндүлеп турар. Ооң эргелекчизи Антонина Горбунова, ажылдакчылары Елена Катинкова, Варвара Бражникова келген улуска эөлдек, оларга таарымчалыг байдалды тургузуп бөөр дээш күжүн харамнанмайн турарлар.

Ында хеп үштүр өрөөл үргүлчү арыг. Буфеди үргүлчү ажылдап турар, оон сускун садып ижериниң аңгыда иштики хептерни, саванны, эвт дүрбүүр херектелдерни база садып ап болур. Чоокта чаа чунар бажыңны септеп, кижилерге улам таарымчалыг байдалды тургускан.

Б. КҮЖҮГЕТ.

Хаван ажаакчызы-биле беседа

Кажаа чанында шөлде улуг, биче хөй хаваннарның чамдыктары хөлестеп чыткылаан, а чамдыктары чемнеп чип кылашташкан турлар. Хаалгазы ажык, улуг кажааның иштинде ажылдаан кижилерниң шимээни дыңналды.

Хаваннарның күжү семис болду. Чытканнарны көөрге шөе салгылап каан иштиг шоодайлар-ла! Оларның хейу-ле 1960 чылдың күзүнүнде төрүттүнген хаван оолдары, а деңзизи улуг хаваннардан барык-ла тудак чок. Ында ниитизи-биле 110 ажыг хаваннар бар. Оларны көргеш, эки өөнин ажаалгазында малдар-дыр деп билдим.

Кажаанын ишти манзалар-биле кылган хөй өрөөлчигештерден тургустунган. Иштики шалазы узун дуртунун аайы-биле шала ийленчек, ортузунда суук үүл агып бадар коошпалыг. 50 хар иштинде хире назылыг кижи ийи аныяк уруглар-биле кажаа өрөөлчигештериниң иштинде өде берген саванны арыглап үндүрген тур. Кажаа дөрүнде биче-жек өрөөлдерде чаа төрүттүнген хаван оолдары саваларда уруп каан шишкиндини чигген турлар.

Хаван ажаакчылары-биле таныжып чугаалаштывыс: ашак болза хаваннарның кол ажаакчызы, коммунист Сарыглар Чыртак, а уруглар — чаш хаваннар дорукторуп турар Ондар Вера биле Ооржак Сыгыр олар болдулар. Олар боттарының ажылының дугайын менээ күзелдии-биле чугаалап берип турдулар.

— Бистиң ажаалгавыста турар хаваннар даштын колан девискээринде турары ол. Ам болза часкы үедир. Кыштан олар хүр ашкан. Күш талазы-биле багай өвес малдар чүве бо — деп, Сарыглар Чыртак чугаалады.

Өдектелген саванны демги ийи уруг айыыр-биле носилкага салгаш, ону аргажыр үндүрүп турлар.

Чыл эгезинден бөөр чеже хаван төрүттүнгенин, оларның азырал, ажаалгазының дугайын чугаалажы бердивис.

— Чыл эгезинден бөөр төрээн аныяк 8 хаванның 40 ажыг оолдарының ажаалгазы багай өвес. Арткан хаваннар апрельден эгелеп оолдаарлар. Эрткен чылдың төнчүзүнде болгаш январьның бирги чартыында өлүүн каш чаш хаваннар өлген. Ол болза кажаа иштинин арыг-шевер өвезинин үржүүндан болган. Чыттыг агаарны үндүр тыртар хоолайлар кылдынган соонда чаш хаваннарга аарыыр чорук чайлаттынган. Багайла чүве — ам үеде хаваннарга чем таарыы болуп турарында. «Сүт-Хөл» совхозтуң директору эш Соловьев хаваннарга бөөр чемни тускайлап бөөрин аазлаан. Ол боттаныр боор.

Ондар Веранын ол чугаазын Сарыглар Чыртак чөпсүүнүп бадыткады.

Сарыглар Чыртак 1960 чылдың орту үезинде хаваннар ажаап эгелээн. Оон хаван ажылынга дуржулгазы эвээш. Совхозтуң мал ажылының талазы-биле тускай эртемнигилери аңаа база-ла эвээш дузалажып турар.

— «Бора-Тайга» колхозтуң турган үезинде партияның ТК-зының январь Пленумунуң шиитпирлерин таныышкаан, төрүүр 16 хавандан ниитизи-биле 190 ажыг хаван оолдарын, бир хавандан-на ортумаа-биле 12-ден эвээш эвес хаван оолдарын алырын хүлээнген мен. Ол хүлээлгевис өскертинмес боор. Ында колдуунда аныяк хаваннар, оларны ийиги кварталда улам эки ажаалгага тургускан, хаван бүрүзүнүн ортумак деңзизин 90 килограммдан кудулаттас кылдыр семиртир мен— деп, Сарыглар Чыртак чугаалады.

Малчынның ажылынга совхоз дирекциязы эки дуза чедирбейн турар. Хаваннарга чем хайындырып бөөр улуг пажының дүвү дежик, оон хараазы-биле тарааны бүдүнге бөөр чорук таваржып турар.

Малчынның чурттакча-амыдыралынче дирекция чери кичээнгей салып, делегем, культурлуг чурттадга бажыңы-биле хандырары чугула.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Уттундуруп турар суур

Бай-Сөөт биле Соруг-Хемниң белдиринде Сагаан-Те деп суур бар. Ол, ийи кезек черде 35 ажыг бажыңнарлыг, чурттакчы чону-даа арбын. Ында 4-кү класстың школазы, кижи эмнелгезиниң пунктузу, садыг дээш, амыдыралдың өске-даа чугула черлери бар.

Бай-Сөөт — области бүгүдеге билдингир чер—шаандагы Бай-Сөөт алдын уургайы-ла болгай. Ам ында чурттап турар чон чайын тывышчы ажыл кылып, кышкы үеде алдын тывыжының янзы-бүрү белеткелдерин кылып ажылдап, чурттап турарлар. Бо суур-даа, ында чон болгаш оларның амыдырал-чуртталгазы, ажыл-ижи-даа Каа-Хем районнуң партия, совет органнарына билдингир болгу дег. Ындыг болзадаа, ол ындыг болбайн, харын уттундуруп турар байдал бар. Бо дугайында маңаа каш-ла чижектен көргүзерге четчир.

Бо чылдың солун, сеткүүл чагылгазы суурга организас чок эрткен, а суурнуң ийиги кезиинге ол шуут чоруттунмаан. Суурда радио-даа, телефон-даа чок. Чон шагның кайыдаа үезинде лекция, беседа дыңнаваайн, кино көрбейн турар. Мындыг чүве болганда Сагаан-Те суурнуң чурттакчы чону делегейнин, чурттун, областың, районнуң амыдыралын түүден, канчап билип алыр боор,—оон хоорук болуп турары илдеп-дир.

Эмнелге пунктузунуң ажылы багай. Ол ам бүдүн чартык ай иштинде ажылдаайн келди. Фельдшер Малышева февральдың ортан үезинден эгелээш, ажылын бодунуң каратураазы-биле кагган чоруткан. Оон катап ажылдаарын чон дилеп, негеп, районнуң эмнелге черинден дагзып турзажок, Малышева чоннуң ол идегелин окта-ла тоовайн, Кызыл хоорайже хап чорупкан. Суурнуң чону ам эмчи чок калган. Кандыг таварылга турбазыл, хенертен чүве болза канчаарыл? деп айтырыгны суурнуң чону район эмнелгезинин, Федоровка көдээ Советтиң күүскомунуң мурнунга тургузуп турар. Чоннуң ол дүрүм ёзугаар негелдезин дурген хандырары чугула.

Оон ыңай, үлетпүр болгаш аъшчем барааннары-биле чонну үзүктел чок хандырарынче база-ла онза кичээнгейни салза чогуур.

Сагаан-Те суур Федоровка көдээ Советке хамааржып турар. Ындыг турбуже, көдээ күүском (даргазы эш Чунарев) ол суурже чогуур кичээнгейни салбайн турар. Чаа болуп эрткен соңгулдалардың үезинде суурнуң соңгукчулары үстүнде айытынган айтыырларны, база суурнуң ажыл-агый, культура амыдыралының талазы-биле боттарының чагыларын депутатка болгаш Советке берген. Чоннуң ол саналдарындан чаңгыс-даа чүве күүсеттинмээн.

Сагаан-Те суурнуң чурттакчы чонунуң ажыл-ижин, амыдырал-чуртталгазын дарый өөренип, четпестерни чайладыр хемчеглерни ап, доктаамал кичээнгейни салырын район организацияларындан болгаш Федоровка көдээ Советтен суурнуң чурттакчы чону күзеп турар.

Н. ТАМБА.

70 муң гектар черни суггарар

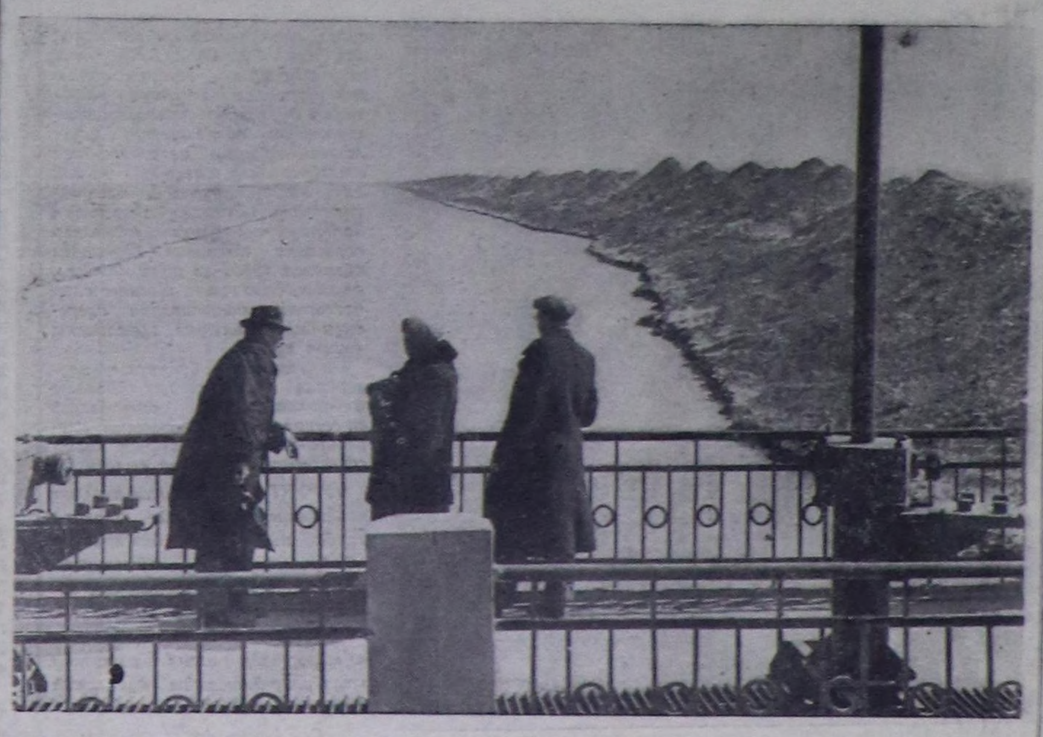

Голодный хову черинде кончуг улуг тудуг ажылдары чоруп турар. Чеди чылдың дургузунда Казахстанның үнүш-дужуттуг 70 муң гектар черин суггарыкчылар суг-биле хандырар ужурлуг. Ол сорулга-биле Узбекистанда Мурнуу Голодный хову каналындан чаа каналды—Төп Адырны тутпан турар. Төп Адыр деп канал оортан эгелээр.

ЧУРУКТА: Мурнуу Голодный хову каналында суг таарыштырар тудугнуң ниити хевири. Төп Адыр деп канал моортан эгелээр.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Синтетиктиг волокнонуң Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң бажыңының тудуун Калинин хоорайның кыдында чорудуп турар. Ол болза эртемниң улуг албан чери болур. Оон ажылдакчылары чаа синтетиктиг волокноларны, химиктиг волокноларга материалдарны тургузар болгаш оларны болбаазырадырының чаа аргаларын ажылдап кылыр.

Лабораторияның улуг корпузундан

ДЕЛЕГЕЙ БАЙДАЛЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

Тайбың, депшилге болгаш кижилернің аас-кежии дээш

Өөрээн болгаш магадаан делегей апрель 12-де Ю. А. Гагаринниң совет космиктиг корабльге олуруп алгаш, Черни долгандыр ужудуп, бистиң Төрээн чуртувустуң айыткан районунга кадык менди өөп келгени шылгараңгай болуушкунуңуң ужур-дузазын бо хүннерде оодап, чугаалажып турар. Социализмниң улуг тургузук чу күжүн бүгү делегейниң мурнунга көргүскен бо эрес-маадырлыг чорук политика талазы-биле бүгү делегейге улуг ужур-дузалыг болуп турар. Бо түңнелди чүгле бистиң өөнүктеривис эвес, харын база идеология талазы-биле бистиң дайзыннарывыс безин кылып турар. Англияның «Ивнинг ньюс» дээр буржуаз солунунуң миннип бижээни: «Мону кай дыг-даа янзы-биле көөр чүве болза, ол дээрге орустарның ёзулуг-ла кайгамчыктыг чедиишкини-дир. Бир эвес Россияның төөгүзүнүң талазы-биле ап көөр болза, ол черле барык бот танмас чүве ышкаш кылдыр сагындырар. 1917 чылдың Октябрь революциязының үезинден бээр орустар өске бүгү чурттарны техниктиг чедиишкин талазы-биле үгле четкен эвес, харын база ашкан-дыр».

Совет әртемнің болгаш техниканың боттандырганы аажок улуг бурунгаарлаашкын таварылга эвес болуушкун дээрзин кижилер билип турар. Ол болуушкун бистиң нии тилелдің хөгжүлдезиниң бүгү чорудулгазында белеткеттинген. Америк сенатор Харттың чугаалап турары: «Орустарның чедиишкини—ол дээрге таварылга эвес тир. Ол болза, бодунуң улузунуң күчүлүг аргаларын хөгжүдеринге боттарының национал курлавырларының боттуг кезиин орустарның киирип турарының түңнели-дир». Бистиң чуртувуста кылдынып турар бүгү-ле чүүлдерни улуска, ооң материал болгаш угаанбодал хереглелдерин бүрүн болгаш бүгү талалыг хандырарына бараал гаткан деп шынныг чүүлдү миниринге америк сенатор мун-не чоок болуп турар-дыр. Бистиң амыдыралывыстың хоойлузу шак ындыг. Бистиң чедиишкиннеривистиң кол ужурдузазы база ында болуп турар.

Капиталистиг делегейниң төлээлекчилери бо чедиишкиннерни хүлээп көрүп, оларны аргажоктуң кырындан барымдаалаар ужурга таваржып тураррлар. Чоокта чаа АКШ-тың күрүне секретарының оралакчызы Честер Боулстуң медеглээни болза, «Совет экономика бистиинден ең дүрген хөгжүп турар-дыр. Америкада болгаш өске-даа черлерде күзээн боттуг чүүл дээш хүлээп көөрүнге чүткүлдүг кижилер, каш чылдарның мурнунда совет әртем болгаш үлетпүр күчүнү хамаан чок, өжээнниг чүве кылдыр көрүп турган кижилер изии-биле одунган». «Восток» деп корабль спутникке олуруп алгаш, баштайгы совет кижиниң делегейге чедиишкиниг ужудуушкуну космиктиг октаргайже долгандыр турар өртемчей өскерилген, ол өскерилге оларның системазынга ажыктыг кылдыр эвес боттанып турар дээрзин медереп билирин ам-даа күзевейн турар барын талакының ол ажылдакчыларының оттуушкунуңуң чорудулгазын дүрге дедип турар.

Кижиниң октаргайже ужудуп үнгенин болгаш ооң Черге чедиишкиниг ээп келгенин барыын-герман политиктиг ажылдакчы Фриц Эрлер ниң миннип чугаалааны болза, Совет чуртта әртемниң болгаш техниканың аажок улуг чедиишкиннериниң дугайын бо херечилеп турар-дыр. Эрлерниң сагындырып турары: «Бо чедиишкинни чедир үнелеп көрбейн барып болбас ужурлуг бис. Чугаа болза, кижизидилге, шинчилелдер болгаш әртем талазы-биле улуг күжениишкиннериң түңнелдериниң дугайында чоруп турар болбайн аан Бо дээрге—бистиң хүннеривисте янзы-бүрү улуг үлетпүр болгаш нии тилел системаларының аразында чарыштың чаа хевири-дир. «Бо айтырыгны биживишаан, «Нью-Йорк геральд трибюн» солуннуң кылган түңнели болза, ийи системаларның төөгүлүг чарыжының турар байдалының дугайында хүлээп көрген түңнел болур. Ол америк солуннуң бижээни болза: «Бир эвес бистер удуп ап турар, харын чугулазы биче чамдык кезектериң талазы-биле үгле хожудап турар бис деп санаар болзувусса, боттарывысты мегелеп туруп бергенивис ол болур ийик».

Бодун тайбынга болгаш депшилгеге турасхааткан чуртта әртем болгаш техника талазы-биле бурунгаарлаашкынны депшилгелиг хөй-ниити улуг күзел ханыышкыны биле медереп билип турар. Англи әртемден болгаш чогаалчы Седрик Доверниң медеглеп турары болза, «тайбын дээш демиселди баштап турар чуртун ындыг улуг энергиялыг болуп турары аас-кежик-тир».

Реаксылыг, шериг болгаш политиктиг чамдык ажылдакчыларның дүвүрээн чугаалары өөрүшкүнүң болгаш изиг байыр чедириишкиннеринде дүлдүүп турар. Чижээлээрге, бүгү-ле чүвени боттарының хиреша-биле хемчээп көрүп турар Пентагонуң төлээлекчилери октаргайны шинчилээрин «шериг айтырыы» кылдыр угландырып турар. АКШ-тың шериг агаар күштериниң штавының начальниги Уайт чепсектиг күштериниң херектериниң талазы-биле сенат комиссиязынга медеглел кылгаш, чулчуруп турганы болза, Совет Эвилели алызында баргаш бүгү делегейге коммунистиг тергиидээшкинни тургузары-оиле октаргайны шинчилээрин күштелдирип турар-дыр. «Совет Эвилелиниң космиктиг күчүзүнүң өзүп турары бистиң чуртувустуң төөгүзүнде ең-не улуг айыыл болуру магат чок» деп бодум хуумда көрүп турар мен дээрзин генерал Уайт немеп чугаалаан.

Шыныг чорукту хажыдар дээрындыг чергелиг орладдажыышкыннар кандыг-даа чедиишкин чок болуп турар. Совет Эвилели бодунуң күжүн болгаш чедиишкиннерин кандыг-бир кыжаныышкынга ажыглаарын кажан-даа чүткүвейн келген болгаш чүткүвес-даа. Октаргайны чедиишкиннии-биле штурмнап турган болгаш ыырлалдыг хүнде Совет Эвилелиниң тайбың дугайында, чепсегленнишкинни өндере бүдүрерин соксадыр дугайында, делегейниң шыңгыы контролю-биле чепсегленнишкинни бүгүнниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында кыйгырыгны бүгү чурттарның улустарынга болгаш чазактарынга чорутканы анаа эвес-ле болгай. Совет улус, ооң партиязы болгаш чаза боттарының улуг эрес-маадырлыг чоруун оран делегейге бүгү кижилериниң тайбыңынга, депшилгезинге болгаш аас-кежиинге бараан болдурган.

Вашингтонга чугаалажыышкыннар

Эрткен неделяның дургузунда барыын талакының дипломаттыг фронтузунга өөрүшкүлүг кандыг-даа үүүл болбаан. Президент Кеннединиң баштай англи премьер-министр Макмиллан-биле, а ооң дараазында барыын-герман канцлер Аденауэр-биле кылган чугаалажыышкыннары парлалганың тодаргай сонуургалын болдурган. Даштыкы парлалганың айтып турарын ёзугаар алырга, чугаалажыышкыннарның кол айтырыглары болза, Соңгу-атлантика шериг бөлүг лежиишкинин быжыглаары-биле холбашкан айтырыглар болуп турган.

Бүлүртүнгей байдал-биле допчу чогааткан америк дыңнадыгда бир талазында англи премьер-министрниң бодунуң улуг өңнүктеринге чамдык айтырыгларның талазы-биле дүжүп берген чоруун чажырар дээр, өске талазында бар чөрүлдээлерни бузурар дээр орладдажыышкыннар болган. Океан ындынче Макмилланның аян-чоруу ооң төрээн чуртунга өөрүшкүнү болдурбаан. Массечуседтиң технологтуг университетинге (Бостон) Макмилланның чугаазы-биле холбаштыр улуг таарзынмас чорукту илергейлеп турар. Бодунуң чугаазынга премьер-министр АКШ-тан Англияның хамаарылгалыг чоруун моон соңгаар күштелдириниң «эргежок чугулазын» теория талазы-биле үндезилээриниң херек кырында орладдажыышкыны болган. «Бистер национал эрге-ажыктарның дугайын эвес, а ең калбак бөлүглежиишкиннерниң дугайын бодаар ужурлуг бис» деп Макмиллан чугаалаан. Мурнундагы кайы-кайызынга хамаарылгалыг турар» принциптиң орнунга Макмиллан «чаңчыл болган үүлдерден дашкаар турар чаңгыс эптиг сорулгаларның, арганың болгаш организацияның чаңгыс эвин» саналдаан. Бодунуң эрге-ажыктарын үгле Вашингтонуңуң программазынга эвес. Боннуң шугумунга чагырткан бичии өңнүү кылдыр Англияның барган турарын күзеп турар кижилерге ындыг «чаңгыс эп» кедергей таарымчалыг болуп турар дээрзин билип алыы берге эвес-тир.

Вашингтонга болган чугаалажыышкыннарның түңнелинде Англия бодун НАТО-нуң шериг күчүзүн улгаттырарының планнары-биле холбаштырган. Ол агрессчи бөлүкке хөй кижилерни болгаш хөрөнгилерни бээр төлээде, курун дыызыы күржаныр кылдыр Англияны албадаптар апаар. Моон-биле кады, хостуг садыглажылганың Европа ассоциазы дээр чүведе бодунуң удуртукчу ролюндан ойталаарынче, Барыын Германияның башкарып турары «ниити рынок-биле» шорбаштырар дээш Англияга күштүг ыйыышкынны кылган Лондонуң «Дейли скетч» дээр солуну бо айтырыгның талазыбиле хорадан бижээни: Барыын Европага кол рольду англичаннар эвес, а немецтериң ойнаан турарын Кеннеди санап турар-дыр».

Макмиллан бодунуң мурнуку чамдык туруштарындан ойталаан болзажок, Вашингтонга ооң чугаалажыышкыннары дувүрээзиниг байдалга әртер ужурлуг турган болгаш эрткен-даа. Ол ужуражыышкын «1940 чылдың соонда әвилелчилериң аразында чугаалажыышкыннарга кажан даа болбаан ындыг дүшкүүрлүг чорукка четкен турган» дээрзин «Парижуур» дээр француз солун бадыткап турар.

Бо бүгүнү канцлер Аденауэрниң барымдаалап турганы чигзиниг чок. Вашингтонга бодунуң аян чоруун кылып келген Аденауэр Макмилланның аян-чоруунуң соонда нарыыдаан байдалда Вашингтонга бодумнуң айтырыгларымны шиитпирлээри меңээ чиик болур деп санап турганы чугаа чок. АКШ-тың найысылалынга чоруп турарының үезинде Каттышкан Штаттарның даштыкы политиказынга салларны чедирерин Аденауэр орладдажыр апаар дээрзин америк парлалга бижээн, азы чамдык тайылбырлакчыларның илередип турарын ёзугаар алырга, «Эйзенхауэрниң үезинде турганы ышкаш ийиги күрүне секретарының албан дужаалын бодунга хевээр артырып алырын» ыырбаяр боор. Канцлерниң онза сагыш салыышкыны делегейде дүшкүүрлүг чорукту хевээр артырар болгаш маргылдаалыг айтырыгларны чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээрин болдурбас дээр түткүл болган. Европаның болгаш Американың хөй-хөй солуннарының демдеглеп турарын ёзугаар алырга, Аденауэр герман, ылаңгыя берлин айтырыгларының талазы биле мурнуку «кадыг» шугумну Каттышкан Штаттардан хевээр артырарын негээр бодал-биле Вашингтонда келген болуп турар. «Нью-Йорк пост» солуннуң бижип турары болза, «Аденауэрни НАТО-нуң хуу-салымы база Вашингтонда орустар-биле чугаалажыышкыннарның хөгжүлдези дувуредип турар. «Ол солуннуң сөзүн ёзугаар алырга, «Аденауэр орустар-биле чугаалажыышкыннарны үргүлчүлээр дугайында Вашингтонуңуң планнарынга мырынай илези-биле дувүреп турар».

Канцлерниң АКШ-че амгы сес дугаар аян-чоруунуң бүрүн түңнелдериниң дугайын чугаалаары ам-даа әртe, чүге дээрге президент-биле ооң чугаалажыышкыннарының ужур-утказының дугайында хөй үүлдер ам даа билдингир эвес. Ынчалзажок ол аян-чорук Барыын Европаның НАТО-да бактааган чурттарының аразында, а ол ышкаш олар-биле Каттышкан Штаттарның аразында бар турар чөрүлдээлер-биле холбашкан дээрзи чигзиниг чок.

Даштыкы парлалганың айтып турарын ёзугаар алырга, келир айда АКШ-тың президентизиниң Парижке де Голль-биле кылыр дугайы чугаалажыышкыннарны база ла ол чылдагааннар-биле болур деп турар ышкаш-тыр. Ол чугаалажыышкыннар чиик эвес болур дээрзин хөй-хөй кижилер баш удур чугаалап турар.

И. ЛАПИЦКИЙ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының хуралында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Восток» деп космиктиг совет корабльге олуруп алгаш, чер бөмбүрээн долгандыр ужуткан делегейге баштайгы космонавт Ю. А. Гагариниң маадырлыг чоруу Каттышкан Нациялар Организациязында бүгү чурттарның төлээлеринге улуг сонуургалды болдурган. Өртемчейже кижини баштайгы чедиишкинниг ужудуп үндүрениибиле холбаштыр делегейниң улустарынга Совет чазактың болгаш СЭКП ТК-ның кыйгырыын КНО-га тарадырга бичии-ле када кижилер үлежип апарган. Аңгы-аңгы чурттарның төлээлекчилериниң болгаш бөлүүн американнардан дыка хөй санныг байырлыг чагаалар совет төлээлериниң адынга кээп турар.

Кол Ассамблеяның пленумунуң апрель 15-те әртенги хуралы дыка солун болган. Совет Эвилелиниң ол төөгүлүг чедиишкини-биле холбаштыр совет төлээлериниң адынга чоруткан телеграмманы Кол Ассамблеяның даргазы Болэнд номчаан.

Ооң соонда Польшаның төлээлекчизи Левандовский сөс алгаш, ужудукчу Ю. А. Гагарин болза чаа үечаданы ажыдып турар маадырлыг чорукту кылган деп чугаалаан. Левандовский польша улустуң мурнундан ССРЭ-ге байыр чедирген.

Болгарияның, Иракның, Пакистанның, Марокконуң, Канаданың, Дагомеяның, Чехословакияның, Венесуэланың, Малиниң, Грецияның болгаш өске-даа чурттарның төлээлекчилери маңаа холбаштыр база байыр чедиргеннер. Дараазында совет төлээлекчи В. А. Зорин чүве чугаалаан, совет төлээлер бо хүннерде ышкаш шак мындыг улуг магадаашкынныг болбааннар деп медеглээн. Бистиң кызыгаар чок өөрүшкүвүстү совет маадырның улуг чедиишкини болгаш совет төлээлериниң алганы хөй санныг байырлыг чагаалар болдурган. Совет улус бодунуң улуг чедиишкининге дүрүм ёзугаар чоргаарланып турар, ынчангаш ол болза совет кижилериниң, социализм чуртунуң хостуг кижилериниң кызымаккай күш-ажылының түңнели-дир деп Зорин чугаалаан.

В. А. Зориниң чугаазының соонда, Конгода байдал дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн үргүлчүлээн.

Ам кылыр деп турар бадылаашкыннарны канчаар көрүп турарын элээн хөй төлээлер илереткен.

Араатанзыг халдаашкын

ГАВАНА. (СЭТА). «В-26» дээр үш самолёттар апрель 15-те Гавананы, колдуунда Батистаның диктатуразының үезинде шериг лагери турган, ам «Сиудад либертад» дээр школа хоорайжыгажының районун бомбалаан.

Албанның эвес сан-медээлерин ёзугаар алырга, балыгаттырганнар бар болуп турар. Кубаның президентизи Дортикостуң медеглээни-биле алырга, «Б-26» дээр америк самолёттар Гавананаже болгаш Сантьяго-де-Кубаже хары угда шургуп кирген. Бо талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарының чазаан Латин Американы болгаш бүгү делегейниң улустарының мурнундан буруудадып тур бис деп ол чугаалаан.

Куба чогуур хомудалды Каттышкан Нациялар Организациязынга киирер дээрзин Дортикос немеп чугаалаан.

Кубаже араатанзыг халдаашкынга удурланыышкын

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентилери Н. Крестников биле Г. Васильевтиң дыңнатканы болза: Кубаның тайбың хоорайларын араатанзыг ёзу-биле бомбалаан чорук бүгү ак-сеткилдиг американнарның килеңнээшкинин болдурган. Элээн каш мун кижилер шеригниң айыылдыг өнчүк-чөңгээзинге боттарының удурланыышкынын илергейлээр дээш апрель 15-те КНО-нуң албан кылыр черинге чедип келген. «Кубадан холуң ырат!» «Тайбың хоорайны бомбалаар чорук демократия ол чүве бе?» деп плакаттарны чыскаалчылар тудуп алгаш чораан. «Бомбаларны октап турар бир самолётту транспарантыда чуруп каан болган. Самолётта болгаш бомбаларда «мону АКШ-ка кылган» деп сөстерни бижээн, «Куба турар, дээрбечи араатаннар чок болзун!» деп муң-муң кижилер йөрээп турган.

Апрель 16-да Конго дугайында айтырыгның талазы-биле резолюцияны чугаалажып көөр ужурлуг турган Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга куба төлээлериниң баштыңы Рауль Роа хуралды чорударының чурумунуң талазы-биле сесту бээрин бир дугаарында дилээн. Кубага удур АКШ-тың агрессиязының чаа үүлгедиинче—Кубаның хоорайларын араатанзыг бомбалаанынче — төлээлериниң кичээнгейин Роа көрүндүрген.

Роа «Бөгүн әртенгиниң 6 шак 30 минута турда америк самолёттар»... деп чугаалап әгелеп чорда, ол үеде Кол Ассамблеяның даргазы Болэндиниң масказы куба төлээниң саналын соксаткан. Бодунуң шиитпирин Болэнд куба төлээлериниң баштыңы Роа «хүн айтырыының хемчээлинден шуут дашкаарлаан» дээр чүвеге чылдак тыртып турган.

Ооң соонда дораан-на Совет Эвилелиниң төлээлекчизи В. А. Зорин сөс алган. Кол Ассамблея бодунун хүн айтырыын өскертир болгаш Кубага удур агрессчи үүлгедиглериниң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн доп-дораан әгелээр ужурлуг деп ол чугаалаан. Кубаның төлээлериниң медеглелин ол-ла хүн үш шакта Политиктиг комитетке чугаалажып көөр дугайында шиитпирни төлээлер чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Политиктиг комитеттиң хуралынга бир дугаарында Кубаның төлээлериниң баштыңы Роа санал берген.

Бодунуң чазаанның даасканы-биле Роа КНО-нуң төлээлеринге: бо хүн—апрель 15-тиң әртенинде америк самолёттар куба хоорайларны араатанзыг ёзу-биле бомбалаанының түңнелинде, тайбың чурттакчыларның аразындан өлген болгаш балыгланган кижилер бар болган деп дыннаткан. Ол самолёттар АКШ-тың девискээринден ужуп үнген болгаш америк бомбалар-биле чепсегленгеннің дугайында куба чазакта ойталаар арга чок барымдаалар бар болганда, ол араатанзыг ёзу-биле кылган ужудуушкуннуң бүгү харыысалгазы АКШ-тың чазаанга долузу-биле онаажып турар деп Роа медеглээн. АКШ-тың агрессиязын соксадырының дүрген хемчеглерин алырын Кубаның төлээлекчизи Каттышкан Нациялар Организациязындан негээш, ол болза тайбынга ынакшылдыг куба улуска АКШ-тың дорт дайын үүлгедиишкинин әгелээни ол-дур деп айыткан. Кубаның чазаа бүгү-ниитиниң чыылдазын әгелээн болгаш ооң чуртунуң улузу боттарының революстуг хөрөөн түюлунга чедир камгалаарына долу шиитпирлиг деп ол чугаазының түңнелинде чугаалаан.

АКШ-тың төлээлекчизи Э. Стивенсон ооң соонда чүве чугаалаан, куба хоорайларны бомбалаан самолёттар Флоридада баазада турар деп миннир ужурга таварышкан. Ооңбиле кады «америк эрге-чагырганың кандыг-даа харылзаа кылбайн турары антикастрожу күштер» дээр сүлчээже араатанзыг бомбалаашкынның бүгү харыысалгазын чуй каарын ол орладдашкан. Кубаже халдаары-биле АКШ-тың девискээринден чаңгыс-даа самолёт ужуп үнмезин дээш АКШ-тың чазаа хемчеглерни алыр апаар деп Стивенсон чугаазының түңнелинде медеглээн.

Гватемаланың девискээринде Кубаже халдаашкынның белеткели калбаа-биле чоруп турары билдингир болгай. Гватемаланың төлээлекчизи агрессчи халдаашкынның үүлгедиишкининге ооң чазаа кандыг-даа холбагдал чок деп бадыткап турган.

Совет Эвилелиниң төлээлекчизи В. А. Зорин Кубаның хоорайларын араатанзыг ёзу-биле бомбалаанын ханызы-биле буруу шаап турарын илереткен. Куба улус болза чаасканн эвес деп ол онзалап демдеглээн. Кубаның өөнүктери дыка хөй. Кубага әргежок чугула бүгү дузаламчыларны кылырына белен әнне чалбыыштыг өөнүктериниң аразында Совет Эвилели база бар.

Ол агрессияны доп-дораан соксадырының хемчеглерин алырынче КНО-ну совет төлээлекчи кыйгырган.

Тайбың херээнге кыжаныр турар болуушкуннар-биле холбаштыр дыка хөй чурттарның айыылзынып турарын Марокконуң төлээзи Бенабуд чугаалаан. Улустар аразының маргылдаалыг айтырыгларын тайбың арга-биле шиитпирлээринче бүгү чурттарны ол кыйгырган.

Кубага удур агрессчи үүлгедиишкиннерниң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн апрель 17-де база үргүлчүлээн.

Спорттуң национал хевирлериниң бирги область спартакиадазы

Күш-культура болгаш спорт — коммунизм тургузукчулары совет кижилерни кадыг-бергелерни торулбайн ажып әртеринге, сорулгаларны күүседиринге дидим болгаш туруштуг, шыдамык болурунга кижизидер.

Сөөлгү ийи чылдарның дургузунда күш-культура болгаш спорт ажылының талазы-биле элээн ажылдар бистиң области кылдынган. Бо талазы-биле спорттуң удуртуруун эде организастап, ооң удуртулгазын хөй-ниитиниң холунче шилчиткен чорук ажылды эжижидеринге улуг ужур-дузалыг болган.

1959 чылдың әгезинде спорттуң удуртуруун эде организастап турда области 197 күш-культура коллективтери турган болгаш күш-культуржуларның саны 12 мун ажыг кижи турган. Ам күш-культура коллективтериниң саны 290 четкен болгаш ол коллективтер 21 мун ажыг күш-культуржуларны хаара тудуп турар ийикпе азы күш-культуржуларның саны барык ийи катап өскен.

Сөөлгү чылдарда күш-культуржуларның саны өзүп турары-биле чергелештир күш-культура болгаш спорт чоннуң ортузунга калбаа-биле нептереп, улам-на массалыг, бүгү чоннуң херээ болуп турар апарган.

Ийи чылдарның дургузунда областың спорт организациялары болгаш эки-тура ниитилелдери ГТО-нуң 8.230 хөрек демдектиглерин, 2026 разрядчыларын, хөй-ниитиниң 507 инструкторларын болгаш судьяларын белеткээн. Бо үениң дургузунда ниитизи-биле 29.360 спортчулар спорттуң янзы-бүрү маргылдааларына кириштеннер.

Спорттуң бүгү хевирлерин областка нептередип сайзырадыры-биле чевгелештир, ең ылаңгыя спорттуң национал хевирлери болур мөге хүрежирин, ча-согун адарын болгаш аът чарыштырарын чоннуң ортузунга улам сайзырадып, массалыг болдурар чорукту чоокку үелерде чедип алыр сорулганы областың спорт чөвүлелиниң эвилели салып турар. Бо сорулганы ажыл-херек кырынга күүседир дээш спорттуң национал хевирлерин удуртуруунуң области тускай секциязын тургускан болгаш ооң дарга зынга тыва национал хүрештин талазы-биле бирги категориянның судьязы эш Полатты сонгаан.

Бир-ле дугаар бо чылдан әгелеп областың чайгы спартакиадазы чүгле спорттуң национал хевирлеринге болуп әртер дугайында тускай шиитпирни областың спорт әвилелиниң президиуму чоокта чаа хүлээп алган. Спорттуң национал хевирлеринге областың бирги спартакиадазы дараазында сорулгаларны салып турар:

бирээде — спорттуң национал хевирлерин областка улам сайзырадып, чоннуң ортузунга ооң ең-не массалыг болур чоруун чедип алыры:

ийиде — спортчуларның спортчу-техниктиг мергежилдерин бедидерин болгаш кадыкшылын быжыглаарын күштелдирерин боттандырары;

үште—бо чылын Улан-Удэ хоорайга болур спорттуң национал хевирлериниң маргылдаазынга киржир ең эки спортчуларны шилип тыварры.

Спорттуң национал хевирлеринге областың бирги спартакиадазы үш этапка әртер:

бирги этап — май айның 25-ке чедир күш-культура коллективтеринге;

ийиги этап — июнь айның 5-ке чедир районнарга болгаш хоорайларга;

үшүү этап—июнь айның 11 болгаш 12 хүннеринде Кызыл хоорайга областың спартакиадазы дараазында хевирлерге болуп әртер:

1. Тыва национал хүрешке команда санындан-на деңзи аайыбиле 4 кижи, тодаргайларга —56 килограммга чедир ең чиик, 56-дан 64 килограммга чедир чиик, 64-тен 72 килограмм чедир ортумак болгаш 72-ден орту аар деңзиниң мөгелери киржир.

Маргылдааны мөге бүрүзү әргелдир хүрежир арга-биле чорудар болгаш аңаа маргылдаа хүнүнге чедир 19 хар четкен кижилерни киириштирер. Боттарының деңзи категориязының аайы-биле шүүлген мөгелерге областың 1961 чылда чемпиону деп аттарны тывыспышаан, өртөөктиг шанналарны бээр болгаш Улан-Удэ хоорайга болур маргылдааже чорудар әртени тыпсыр.

2. Ча-согун адарынга улуг улус болгаш 18 хардан куду назылыг оолдар киржир. Улуг улустар 40 болгаш 50 метр, оолдар 30 болгаш 40 метр хемчээлдиг черге сес-сес согунар-биле, черде чыыштыр тургузуп каан 1 метр диаметрлиг төгерик караны адар. Областар аразының маргылдаазынга команда бүрүзүнден-не 6 кижилер, оларның иштиндеа 2 бичии оолдар ыгаавыла барган турар.

3. Штанга болгаш деңзи шою кодурериниң талазы-биле маргылдаага деңзи аайы-биле 3 кижи киржир. Бо хевирни киргениниң ужуру болза, Улан-Удэ хоорайга болур маргылдаага штанга болгаш деңзи шою кодурерни база киирген. Дараазында чылдарда областың спартакиадазынга бо хевирзин орнунга аът спортун киирерин төлевилеп турар.

Спорттуң национал хевирлеринге болур областың бирги спартакиадазынга районнар командалары болгаш спорттуң «Буревестник», «Динамо», «Спартак», «Труд», «Урожай», болгаш «Трудовые резервы» деп ниитилелдериниң командалары киржир.

Бо спартакиаданы бедик деңнелдиг, организастыг әрттирер сорулга салдынып турар болганда, бүгү спортчу организациялар болгаш ниитилелер аңаа белеткел ажылын доп-дораан әгелээр ужурлуг. Ылаңгыя кол кичээнгейни ча-согун адарынче угландырып, бо талазы-биле хоочун ча-согунчуларның арга-мергежилдерин болгаш сүмезин ажыглап турган, эки шынарлыг ча-согунларны чер-черлерге кылып бүдүрери чугула.

Әрткен чылдарның дүржүлгаларындан алгаш көөрге, ча-согун адарынга областың спортчулары дыка куду деңнелде туруп турар. Ча-согун адар спортчуларның мергежилиниң чавыс болганындан областың маргылдаазын 1959 чылда 20 метрге, 1960 чылда 25 метрге әрттиргилээн болгай, а бо чылын маргылдааны 40—50 метрге әрттирер болганда белеткел ажылын чорутпас болза черле хоржок. Ең ылаңгыя спорттуң улуг, материалдыг база талазы-биле дээре хандырытынган «Буревестник», «Динамо» болгаш «Спартак» ниитилелдери спортчуларының ортузунга ча-согунуңуң секцияларын дарый тургузуп, кижилерни өөредип, оларның мергежилдерин бедидеринче кол кичээнгейни угландырар.

Национал хүрештиң белеткел ажылын чорудары-биле чергелештир чаа мергежин турар аныяк мөгелерни өөредиринге дүржүлгалыг мөгелериң арга-сүмелерин ажыглаарынче кичээнгейни салыр.

Областар аразының спорттуң национал хевирлериниң маргылдаазынга буяттарның хүрежин база киирген. Орта деңзи аайы-биле 4 улуг кижилер, 4 биче оолдар киржир. Буят хүреш тыва хүрештен аргалары шоолуг ылгал чок болур, а үгле содак, шуудак орнунга майка болгаш труси, а идик орнунга тапочка кеткен болур болгаш хүреш үезинде хептен тудуп болбас. Хүрежип турган кижизи черге чаңгыс хол-биле даянысса-ла октаткан деп саналар.

Улан-Удэ хоорайга болур маргылдаага тыва хүрешке 4 кижи, буят хүрешке улуг улус, оолдар катай 8 кижи, ча-согун адарынга 6 кижи, деңзи шоюнуң спортунга 3 кижи—шупту 21 спортчулар киржир. Бо маргылдаага эки черни чедип алыр сорулганы чүгле спорт организациялары эвес, харын спортчу бүрүзү бодунуң мурнунга салып, аңаа белеткел ажылын амдан әгелеп чорудар апаар.

О. ДОНГАК.

Редакторнуң хүлээлгезин күүседип турар Д. О. БЕГЗИ.

ИТАЛИЯ. Гуспини хоорайда «Монтекатини-Монтевеккьо» деп компаниянның дагжыларының ажыл соксадыышкыны тиилелгелии биле доозулган. Бүдүрүлге ээлери профэвилелдериниң эргелерин үреп, ажыл төлеврин улгаттырар дугайында чугаалажыышкыннардан ойталаанына удурланып турарын илередири-биле шахтёрлар чер иштинден чартык ай ажыг хуусаа иштинде үнмээннер. Электри энергиязын болгаш чырыткыга ажыглаар керосинни компания бээринден ойталаан турда-ла шуут караңгы, өл-шык, соок шахта иштинге олар боттарының шиитпирлиин илередири-биле хуннуң-не хуралдарны кылып турган.

Ол хоорайның бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары дагжыларга эп-сеткил каттыжыышкынын илередири-биле бүгү-ниитиниң ажыл соксадыышкынын база кылган.

ЧУРУКТА: Гуспининиң ажылчы чоннарының чыскаалы. Плакаттарда мынча деп бижигилээн: «Фабрикантыларның диктатуразы чок болзун!», «Шахтёрларның эргелерин хүндүлээр ужурлуг!», «Фабрикаларга хосталга дээш!», «Херээженнер ажыл соксаткан шахтёрлар-биле кады демисежип турар» дээш оон-даа өске.

СЭТА-ның фотохрониказы.

КИНО

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг эзлга): «Музыка командазының оолдары» —11.30, 1.30, 3.30, 7.30, 9.20 шактарда; «Борск кырында булуттар»—5.30 шакта; биче эзлга: «Инээлик»—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мээң шынаамның кижилери»—11.15, 1.15, 5.15, 7.15 шактарда; «Иванна»—3.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Боду баштыг болганда»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ
Бо чылдың апрель 23-25 хүннеринде
Алексис ПАРНИСТИҢ
„АФРОДИТА ОРТУЛУК“
деп, 3 көжегелиг, 5 көргүзүглүг шиизи болур.
Шииниң әгелээри кежээкиниң 7 шакта.
Билет садып алырынга коллективтиг чагыгларны хүлээп ап турар.
Дирекция.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда киллдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, өндээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт киллдистериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура - амыдырал киллдистериниң 37-13, иштики информация киллдизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллдистериниң 21-27, литажылдакчыларның 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00309. Чагыг № 804. Культура әргелелиниң типографиязы